

RAAD VIR GEESTESWETENSKAPLIKE NAVORSING

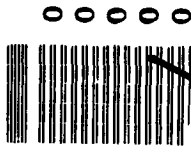
RGN-BIBLIOTEK
HSRC LIBRARY

DIE ROL
BESLUIT
GREN

VERVALDATUM/DATE DUE

BY DIE
ELIKE
OF NIE

~~1988-03-7~~
~~1988-08-30~~

2844363866

SUID-)

(Hons.)

ORSING⁸
KSTUDIE
BAKKES

182572210F

PRETORIA
1981

VERSLAG **K-5**

Kopiereg voorbehou
Prys: R1,85
(AVB ingesluit)

001.3072068 HSRC K 5

* 0 0 1 4 8 7 *

**BIBLIOTEEK
LIBRARY**

RGN

RAAD VIR
GEESTESWETENSKAPLIKE
NAVORSING

HSRC

HUMAN
SCIENCES RESEARCH
COUNCIL

RGN·HSRC

INHOUD

<u>HOOFSTUK</u>		<u>BLADSY</u>
1	ONTSTAAN VAN ONDERSOEK	1
1.1	Agtergrond van en motivering vir die ondersoek	1
1.2	Oorsake van Blanke uit-migrasie	1
1.3	Teenstrydige standpunte	2
1.4	"Spontane konsolidasie"	3
1.5	Doel van ondersoek	4
2	ASPEKTE VAN MIGRASIE AS SOSIALE VERSKYNSEL	5
2.1	Definisie van migrasie	5
2.2	"Push-pull"-benadering	6
2.3	Aantrek sonder afstoot	7
2.4	Moore se besluitnemingsmodel	8
2.5	Differensiële migrasie	8
2.6	Toepassing van die teoretiese perspektief op die doel van hierdie ondersoek	9
2.7	Onafhanklike veranderlikes	9
3	OPERASIONALISERING VAN ONDERSOEK	11
3.1	Afbakening van die ondersoekgebied	11
3.2	Samstelling van die steekproef	11
3.3	Prosedure en tegniek van navorsing	14
3.4	"Geen respons"	16
3.5	Evaluering van die kategorisering van plase as "bewoon" of "leeg"	16
3.6	Geen onderskeid in drie ondersoekgebiede	18
4	ONTVOLKINGSITUASIE EN KENMERKE VAN BOERE IN DIE ONDERSOEKGEBIED	19
4.1	Huidige ontvolkingsituasie	19
4.2	Algemene kenmerke van boere in die ondersoekgebied	20
4.2.1	Geslagsamstelling	20
4.2.2	Ouderdom	20
4.2.3	Opvoedkundige peil	20
4.2.4	Huistaal	21
4.2.5	Huwelikstaat	21
4.2.6	Eienaarskap van plase	21
4.2.7	Familieplase	21

5	RESULTATE VAN DIE OPNAME UITEENGESIT AAN DIE HAND VAN DIE TOETIESE PERSPEKTIEF	22
5.1	Evaluering van die erns van die terroristegevaar (Waardekonsepsie van die terroristegevaar)	22
5.1.1	Kontak met nususmedia	22
5.1.2	Tipe beriggewing	22
5.1.3	Bewustheid van die terroristegevaar	22
5.1.4	Samevatting	23
5.2	Formulering van spesifieke lewensverwagtings ten opsigte van lewenspeil en behuisingstandaard gesien in die lig van die boere se waardekonsepsie van die terroristegevaar	24
5.2.1	Oppofering van eie tyd en reg oor grond	24
5.2.2	Veiligheidsheining	24
5.2.3	Radioveiligheidsnetwerk	24
5.2.4	Vuurwapen	25
5.2.5	Lewenspatroon	25
5.2.6	Samevatting	25
5.3	Evaluasie van die woonsituasie ten opsigte van veiligheid	26
5.3.1	"Boerderyprobleme"	26
5.3.2	Erns van die terroristegevaar	26
5.3.3	Owerheidsinsig en hulpverlening	27
5.3.4	Aktivering deur SAP/SAW	27
5.3.5	Oordrywing van terroristegevaar	27
5.3.6	Oprig van veiligheidsheining	28
5.3.7	Inskakeling by 'n radioveiligheidsnetwerk	28
5.3.8	Die oprig van 'n SAP/SAW kamp in die omgewing	28
5.3.9	Gesindhede tussen Blanke boere en Swartmense	28
5.3.10	Konsepsie van veiligheidsituasie	29
5.3.11	Samevatting	29
5.4	Invloed van inersiekragte	30
5.4.1	Eienaarskap en familieplaas	30
5.4.2	Aanpas in nuwe omgewing	30
5.4.3	Samevatting	30
5.5	Bereidheid om strukturele verstellings aan hul fisiese omgewing en/of verstellings aan hul lewensverwagtinge aan te bring ten spyte van die terroristegevaar en in die gebied te bly voortboer	31
5.5.1	Strukturele aanpassings	31
5.5.2	Aanpassings in lewensverwagting	32
5.5.3	Samevatting	32

HOOFSTUKBLADSY

6	ENKELE SLOTOPMERKINGS	33
6.1	Huidige konsepsie van die terroristegevaar by die boere in die ondersoekgebied	33
6.2	Voorsorgmaatreëls	33
6.3	Migrasie nie as gevolg van vrees vir terrorisme	33

TABELLE

1	Ontvolkingstabel vir die drie ondersoekgebiede	19
2	Ouderdomsverspreiding van boere in die ondersoekgebied	20
3	Houding oor regerings van buurstate se bereidheid om hulp te verleen aan terroriste wat teen die RSA wil opereer	23
4	Indeling van "Boerderyprobleme" soos dit deur die boere ondervind word	26

	BRONNELYS	34
--	-----------	----

	BYLAE 1 Vraelys	36
--	-----------------	----

	BYLAE 2 Statistiese verwerkings	46
--	---------------------------------	----

HOOFSTUK 1

1. ONTSTAAN VAN ONDERSOEK

1.1 AGTERGROND VAN EN MOTIVERING VIR DIE ONDERSOEK

Gedurende die afgelope jaar of twee is daar by verskeie geleenthede uit verskeie oorde kommer uitgespreek oor die ontblanking van die Suid-Afrikaanse grensgebiede met spesifieke verwysing na die uitvloei van Blanke boere uit die noordelike en oostelike grensdistrikte van Transvaal.

Die afdeling Konflikstudie van die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (RGN) wat onder die Suid-Afrikaanse Instituut vir Geskiedenisnavorsing (SAIGN) ressorteer, het derhalwe besluit om hierdie tendens van nader te beskou ten einde die moontlike redes vir die uit-migrasie van die Blanke boere uit die noordelike grensdistrikte te ondersoek.

1.2 OORSAKE VAN BLANKE UIT-MIGRASIE

Na afloop van 'n literatuurstudie oor migrasie in die algemeen en meer spesifiek die ontvolking van die Transvaalse noordelike en oostelike grensdistrikte, asook in samesprekings met lede van die Suid-Afrikaanse Landbou-unie (SALU), die Suid-Afrikaanse Weermag (SAW) en die Departement van Landboukrediet en Grondbesit, is tot die besef gekom dat daar reeds baie navorsing oor die onderwerp gedoen is.

Genoemde navorsingsbevindinge en menings van amptenare en boere wat in dié verband ingewin is, stem in hoofsaak almal ooreen, naamlik dat ekonomiese redes die belangrikste oorsaak vir die uit-migrasie van Blanke boere uit die gebied is. Ten grondslag van die ekonomiese probleme wat deur die boere aldaar ondervind word, lê (i) die swak ontwikkelde infrastruktuur wat (ii) duur bedryfskoste in die hand werk asook die feit dat (iii) 'n groot aantal plase in die gebied onekonomiese eenhede is waarop die boer nie 'n bestaan kan voer nie.

Tot in die huidige stadium het die boere in die betrokke distrikte oor die algemeen ontken dat dreigende terrorisme 'n rede vir die verlatting van hul plase is. Die vraag kan egter met reg gestel word of hierdie bedreiging nie wél êrens in die onderbewussyn van die uit-migrerende figureer nie. Daar moet aanvaar word dat die onvoorspel-

baarheid van die politieke klimaat in die RSA se buurstate die oorsaak kan wees dat die vrees vir terrorisme in die grensgebiede van die RSA van tyd tot tyd kan verander.

Wat ook al die rede vir die Blanke ontvolking van die RSA se noordelike grensdistrikte mag wees, hou dit 'n definitiewe gevaar in vir die veiligheid van die RSA, onder andere met betrekking tot die volgende aspekte:

- onbewoonde grense bied aan terroriste die geleentheid om vryelik in 'n "vakuum" te kan opereer;
- veiligheidsmagte van die RSA sal minder beheer oor die veiligheidssituasie in die ontvolgingsgeaffekteerde gebied hê;
- die plaaslike Blanke en Swart bevolking sal ekonomies nadelig getref word deur die uit-migrasie van Blanke boere uit die gebied;
- die agterblywende bevolking sal met minder beskerming gelaat word;
- die plaaslike Swart bevolking sal makliker deur terroriste geïntimideer, beïnvloed en/of oorgehaal kan word tot hul (terroriste) strewes;
- die plaaslike Swart bevolking kan 'n speelbal word tussen die RSA se veiligheidsmagte aan die een kant en die terroriste aan die ander kant, wat aanleiding kan gee tot meeloperinsidente.

Al die bogenoemde moontlike gevolge van die ontvolking van die RSA se grensgebiede kan meehelp tot die bereiking van een van die belangrikste oogmerk wat met terrorisme beoog word, naamlik om die plaaslike Swart bevolking van hul "minder bevoorregte" posisie bewus te maak deur die sogenaamde "tevredenheid" met hul situasie te vervang met 'n gees van "algemene ontevredenheid" (onder die Swartmense) wat 'n positiewe klimaat vir onkonstitusionele of rewolusionêre optrede kan skep.

1.3 TEENSTRYDIGE STANDPUNTE

Uit samesprekings met lede van die Suid-Afrikaanse Weermag (SAW) en die Georganiseerde Landbou het dit uit die staanspoor duidelik geword dat daar twee teenstrydige benaderinge ten opsigte van die gebied bestaan.

Eerstens: Die Georganiseerde Landbou het deur middel van vele ondersoeke en gepubliseerde verslae oor die boerderysituasie in die gebied tot die gevolgtrekking geraak dat té klein plase, met ander woorde onekonomiese eenhede met die daarmee gepaardgaande gevolge van oorbeveiding, ens. die hooforsaak is waarom die boere in die gebied hul grond moet verkoop en dat die konsolidasie van onekonomiese eenhede tot ekonomiese eenhede as een van die belangrike vereistes vir die voortbestaan van die boere in die gebiede beskou moet word.

Tweedens: Vanuit 'n militêre teeninsurgensie-oogpunt is dit nodig dat die gebied so dig as moontlik bevolk word om te verhoed dat terroriste ongesiens die land binnespyel of vryelik in die gebied kan opereer.

Uit bogenoemde twee benaderingspunte is dit duidelik dat die twee behoeftes in groot mate lynreg teenoor mekaar staan, en dat maatreëls wat daarop gerig is om die landbou in die gebied te red, nie noodwendig 'n positiewe bydrae tot die beveiliging van ons land se grense lewer nie.

1.4 "SPONTANE KONSOLIDASIE"

Na twee besoeke aan die grensgebiede wil dit lyk of "spontane konsolidasie" van onekonomiese eenhede tot ekonomiese eenhede wel besig is om plaas te vind. Met "spontane konsolidasie" word bedoel dat 'n plaas wat die eienaar om ekonomiese redes moes verkoop, dikwels deur sy aangrensende buurman gekoop word. Sodoende word 'n onekonomiese eenheid by 'n ander eenheid (hetsy ekonomies of onekonomies) gevoeg om 'n nuwe boerderyeenheid te vorm. Gevolglik vind konsolidasie van onekonomiese eenhede plaas sonder die inmenging van enige owerheidsinstansie, met ander woorde "spontane konsolidasie" van onekonomiese eenhede het plaasgevind. Die vryemarkstelsel het egter 'n bykomende probleem geskep wat "spontane konsolidasie" effens teenwerk deurdat grondpryse in die gebied tans buite verhouding hoog is en plaaslike bona fide-boere dit moeilik vind om met deeltydse boere te kompeteer by die aankoop van grond.

Ander gevalle is bekend waar die plase nie aangrensend geleë is nie en gevolglik nie van konsolidasie in die ware sin van die woord gepraat kan word nie. In die praktyk blyk dit tog dat laasgenoemde verskynsel dieselfde effek as 'n gekonsolideerde plaas het, deurdat die betrokke boer nou meer grond besit wat vir hom die verskil kan beteken tussen verkoop of nie.

1.5 DOEL VAN DIE ONDERSOEK

Die doel van hierdie ondersoek is nie om die gevolgtrekkings soos in paragraaf 1.2 genoem, te herhaal nie, maar om:

- (i) die omvang van die huidige ontvolkingsituasie in die Transvaalse noordelike en oostelike grensgebiede te ondersoek;
- (ii) huidige boere in die omgewing se vrees vir terrorisme vas te stel.
- (iii) te bepaal of vrees vir terrorisme enigsins 'n rol speel in die besluitnemingsproses van die boere om uit te migreer, en indien wel, in watter mate en in watter stadium van die besluitnemingsproses.

HOOFSTUK 2

2. ASPEKTE VAN MIGRASIE AS SOSIALE VERSKYNSEL

2.1 DEFINISIE VAN MIGRASIE

Die begrip *migrasie* kan omskryf word as 'n vorm van geografiese of ruimtelike mobiliteit by die mens. Dit is dus 'n omvattende begrip wat alle vorms van menslike beweeglikheid in ruimtelike of geografiese sin insluit.¹

Dit is dan juis as gevolg van die omvattendheid van die begrip dat demografiese en wetenskaplikes wat die migrasieverskynsel vanuit hul onderskeie perspektiewe en vakdissiplines bestudeer, keer op keer tot die gevolgtrekking geraak dat daar geen definitiewe motiveringspatroon tussen verskillende migrerende gemeenskappe waargeneem kan word nie. Daarvoor is die kompleksiteit van die wisselwerking tussen ekonomiese en sosiale faktore wat inwerk op migrasie, net te omvangryk. Shaw vat dit kortliks as volg saam:

Migration, especially in the process of regional economic development, urbanization and industrialization, is both an important cause and effect of social and economic change.² a First and obvious observation is that as there are no testable theories of migration, an evaluation of current migration research in terms of the more sophisticated aspects of model and theory construction would be a spurious undertaking.³

Ten spyte van die tekort aan gesofistikeerde wetenskaplik gefundeerde kousale teorieë ten opsigte van die migrasieverskynsel, is daar oor die algemeen onder geleerdes ooreenstemming oor die omskrywing van die begrip *migrasie*. Rhoades omskryf migrasie soos volg:

Onder normale omstandighede beteken migrasie die doelbewuste, vrywillige en beplande beweging van persone of groepe persone van een geografiese lokaliteit na 'n ander.⁴

Mangalan se definisie van migrasie is soortgelyk aan dié van Rhodie, maar brei die omskrywing verder uit as hy die besluitnemingsmeganisme(s) van die migrant of voornemende migrant aanraak. Mangalan (in Shaw) definieer migrasie gevolglik soos volg:

*Migration is a relatively permanent moving away of a collectivity called migrants, from one geographical location to another, preceded by decision-making on the part of the migrants on the basis of a hierarchically ordered set of values or valued ends and resulting in the interactional system of the migrants.*⁵

Voortspruitend uit bogenoemde definisie van migrasie stel Shaw dit dat:

- die migrasieproses vrywillig geskied
- die besluitnemingsproses asook die meganismes waardeur die verskuiwing bewerkstellig is, deel was van 'n bekende sisteem van alternatiewe bestemmings, en
- daar in elke migrasiekonteks 'n "verloor-gemeenskap" ten opsigte van netto getalle is, hoewel daar nie altyd een bepaalde wengemeenskap" is nie.⁶

2.2 "PUSH-PULL"-BENADERING⁷

Outeurs is dit eens dat die motivering by potensiële migrante hoofsaaklik geleë is in die verbetering van hul sosiale en ekonomiese toestande.⁸ Bogue (in Rhodie) is van mening dat die mobiliteit van mense gemotiveer word deur die begeerte om hulle behoeftes te bevredig, òf om ongerief te vermy.⁹ Wanneer migrasie dus voorkom as 'n soeke deur die migrant na 'n geleentheid om sy "posisie" te verbeter, oefen die alternatiewe geografiese gebiede of gemeenskappe wat hy as "bestemmings"¹⁰ gedurende sy besluitnemingsproses in oorweging bring, 'n sogenaamde aantrekkingskrag op hom uit. Dié aantrekkingskrag word beskou as die *aantrekkingsfaktore* of sogenaamde "pull factors".

2.3 AANTREK SONDER AFSTOOT

Migrasie kan as motivering ook 'n wegvlug van 'n ongewenste omgewing (geografies of sosiaal) wees. Hierdie *wegstootfaktore* staan weer bekend as die "push factors". Aantrek- en wegstootfaktore kan tegelykertyd 'n invloed op die migrant of voornemende migrant se besluitnemingsproses hê, maar 'n wisselwerking tussen die twee faktore is nie noodwendig 'n deel van die migrant se bewuste besluitnemingsproses nie. Dus 'n "pull" without a "push" en omgekeerd, kan wel voorkom.¹¹ Omdat die *status quo* vir die persoon of groep persone onaanvaarbaar is, is dit duidelik dat afstoot en/of aantrekkragte aan die wortel lê van die voornemende migrant se besluitnemingsproses. Hierdie kragte sluit alle ekonomiese, politieke, materiële, maatskaplike en ander oorsake soos gesondheidstoestand, ensovoorts in. Die migrant neem dus 'n bewuste besluit aan die hand van 'n stel waardes wat vir hom/haar op die huidige van oorwegende belang is en waarvan hy/sy tot op die hede bewus of onbewus was, maar deur ander aantrekkingsfaktore op attent gemaak is en dit dan as 'n afstootfaktor formuleer; byvoorbeeld die persoon wat nie in omgewings- of werkverandering belanggestel het, totdat hy te hore gekom het van sy klasmaat wat dubbel soveel salaris as hy ontvang. Sodoende het hy bewus geword van sy karige salaris en ervaar hy sy huidige situasie as 'n afstootfaktor vir soverre dit inkomste betref.

Hoewel dit onmoontlik is om presies vas te stel watter faktore almal 'n rol speel in 'n persoon se besluit om te migreer, kom Shaw in sy poging om die verskillende faktore te konsolideer, tot die gevolg-trekking:

*We can in general only set forth a few which seem of special importance and note the general or average reaction of a considerable group.*¹² *Accordingly Lee suggests that migration be viewed within a framework of factors associated with:*

- *area of origin*
- *area of destination*
- *intervening factors*
- *the migrants themselves.*¹³

Uit bogenoemde 4 hoofgroepe faktore deur Lee genoem, is dit duidelik dat migrasie nie net plaasvind nadat 'n persoon bloot 'n optelsom van die voor- en nadele van beide die plek van oorsprong en dié van

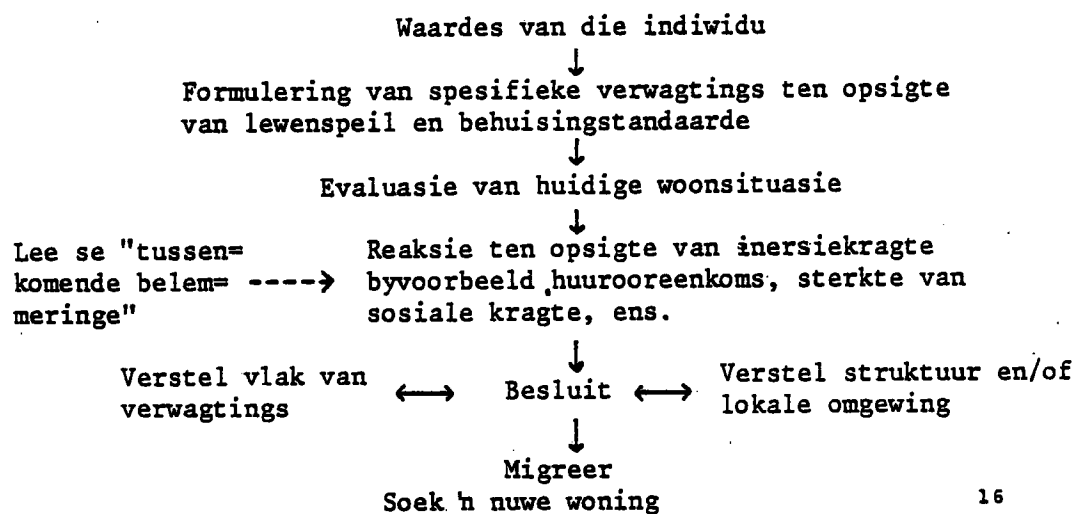
bestemming gemaak het nie.¹⁴ Daar is ook nog tussenkomende belemmeringe ("intervening obstacles") waarvan Lee (in Rhodie) melding maak, wat 'n rol in die voornemende migrant se besluitnemingsproses speel.

*No matter how short or how long, how easy or how difficult, every act of migration involves an origin, a destination and an intervening set of obstacles, we include the distance of the move as one that is always present.*¹⁵

Volgens Lee word migrasie dus gemotiveer deur die resultaat van die aantrek- en afstootfaktore wat werkbaar is by sowel die vertrekpunt as by die bestemming van die emigrante en verder gebalanseer word deur die moeite en die koste wat dit verg om die hindernisse wat tussen die persone se huidige en potensiële bestemming lê, uit die weg te ruim.

2.4 MOORE SE BESLUITNEMINGSMODEL

Moore het die besluitnemingsproses van die voornemende migrant skematies in meer detail ontleed en die volgende elemente daarin onderskei:

16

2.5 DIFFERENSIËLE MIGRASIE

Die migrasieverskynsel het verder differensiële kenmerke wat neig om van een migrerende gemeenskap na die volgende te verskil. Bogue beskou differensiële migrasie as *equivalent to the study of migration selectivity*.¹⁷ Rhodie onderskei 'n aantal van die differensiële kenmerke as volg:

- Ouderdom
- Huwelikstatus
- Beroepsgroepe
- Onderwyskwalifikasies.¹⁸

Shaw het verder hierop uitgebrei en voeg familistatus, huiseienaarskap, ras en etnisiteit as differensiële kenmerke by.¹⁹

Differensiasie in die migrasietendens is 'n gevolg van die verskynsel dat aantrek- en afstootfaktore nie kragte is wat invloede van gelyke "sterkte" op die migrant of voornemende migrant het nie. Dit is eerder 'n geval van selfseleksie van die "gewig" wat aantrek- en afstootfaktore dra soos deur die persoon self bepaal word.²⁰

Die voorgaande dui daarop dat in die geval van die ontvolking van die Transvaalse noordelike en oostelike grensdistrikte dit 'n differensiële migrasieverskynsel is waarin die ontvolking onder 'n bepaalde beroeps-kategorie in 'n spesifieke streek voorkom.

2.6 TOEPASSING VAN DIE TEORETIESE PERSPEKTIEF OP DIE DOEL VAN HIERDIE ONDERSOEK

Deur middel van hierdie navorsingsprojek gaan gepoog word om te bepaal of die Transvaalse noordelike en oostelike grensboere teenswoordig enige vrees vir terrorisme koester en indien wel, in watter mate genoemde vrees 'n rol speel of gespeel het in die besluitnemingsproses van die boere om uit die gebied te migreer of nie te migreer nie. Ten einde bogenoemde doelwit te bereik, gaan van Moore se skema gebruik gemaak word (vergelyk p. 8) en slegs ondersoek ingestel word na die rol wat die een element, naamlik *vrees vir terrorisme*, speel in die gedagtes van die noordelike en oostelike grensboere van die Transvaal.

2.7 ONAFHANKLIKE VERANDERLIKES

Die onafhanklike veranderlikes, soos dit in Moore se model voorkom, is dan vir die doeleindes van hierdie ondersoek die respondent se:

- Evaluering van die erns van die terroristegevaar
(waardekonsepsie ten opsigte van die terroristegevaar)

- formulering van spesifieke verwagtinge ten opsigte van lewenspeil en behuisingstandaard, gesien in die lig van terroristegevaar
- evaluasie van sy huidige woonsituasie ten opsigte van veiligheid
- invloed van inersiekragte teenoor die veiligheidsrisiko wat hy as individu loop
- in watter mate die respondent sy verwagtinge en/of omringende sosiale struktuur verstel het of nie, om by die veiligheid=situasie soos hy dit konseptualiseer, aan te pas.

HOOFSTUK 3

3. OPERASIONALISERING VAN ONDERSOEK

3.1 AFBAKENING VAN DIE ONDERSOEKGEBIED

Vir die doeleindes van hierdie ondersoek is 'n strook van 50 km al langs die Botswana- en Zimbabwe-grense en 30 km al langs die Mosambiek-grens as veiligheidsrelevant beskou. (Kyk kaart op bl.13).

Slegs boere is in die ondersoek ingesluit aangesien die uit-migrasie van een boer uit die genoemde grensdistrikte vanuit 'n veiligheids-oogpunt, 'n groter gevaar vir die veiligheid van die land se grense inhou as die verhuising van een persoon uit 'n dorp dieper die binne-land in.

3.2 SAMESTELLING VAN DIE STEEKPROEF

Probleme is ondervind om 'n volledige universum van al die plase in die ondersoekgebied te verkry. 'n Lys van plase wat in die grens-distrikte geleë is en deur die Departement van Landboukrediet en Grondbesit as "aangewese gebiede" (vir finansiële bystand) geklassifiseer is, is bekom, maar kon om die volgende redes nie as universum by die trek van 'n steekproef gebruik word nie:

- (i) By nadere ondersoek is gevind dat die name van sommige plase wat deur die navorser tydens 'n loodsondersoek besoek is, nie op die lys verskyn nie.
- (ii) Die afgebakende gebied het nie heeltemal met die afgebakende ondersoekarea van hierdie studie ooreengestem nie en omdat die naamlys alfabeties gerangskik is, kon nie bepaal word watter plase buite die ondersoekarea val en watter nie.

Aangesien daar nêrens elders in die tyd tot beskikking 'n universum van plase in die verlangde gebied gevind kon word nie, is besluit om die jongste topokadastrale kaart van die Staatsdrukker te gebruik (1979 - druk) waarop plaasgrense en onderverdelings in die vorm van die name van die plaasopstal aangedui word.

n Strook van 50 km vanaf Bophuthatswana al langs die Botswana- en Zimbabwe-grense tot waar die noord-oostelike distrikgrens van Messina die Limpoporivier sny, en n strook van 30 km langs die Mosambiekgrens wat strek vanaf die Nasionale Krugerwildtuin tot teenaan die trustgebied Kangwané, is afgebaken. Laasgenoemde gebiede is vir die doeleindes van hierdie navorsing as veiligheidsrelevant beskou. Swart tuislande en trustgronde is nie by die trek van die steekproef in aanmerking geneem nie.

Die universum het 1 908 plase getel. Daar is besluit dat n 10 %-steekproef aan die behoefte van die ondersoek sal voldoen. Die ondersoekarea is in 3 gebiede, te wete die strook langs die (i) Botswana, grens, die (ii) Zimbabwegrens en die (iii) Mosambiekgrens, ingedeel en n gestratifiseerde steekproef van 19,3 % van die universum is getrek. (Die steekproef is vergroot om ruimte te laat vir non-response en verkeerd geadresseerde vraelyste).

Genoemde 3 streke het uit die volgende getal plase bestaan:

- (i) Botswanagrens : 1 423 plase
- (ii) Zimbabwegrens : 373 plase
- (iii) Mosambiekgrens : 112 plase

Die gestratifiseerde steekproef van 19,3 % het die volgende aantal plase uitgelig:

- (i) Botswanagrens : 271 plase
- (ii) Zimbabwegrens : 67 plase
- (iii) Mosambiekgrens : 28 plase

Bogenoemde dui op n totaal van 366 plase wat in die steekproef getrek is, terwyl 193 (10 %) vraelyste van die universum van 1 908 plase as voldoende geag is.

Die plase wat in die steekproef uitgelig is, is alfabeties in die 3 afsonderlike streke getabelleer en op die topokadastrale kaart ingekleur om deur middel van waarneming te verseker dat die steekproef wél n eweredige verspreiding verteenwoordig. (Kyk kaart op bl. 15)

28°

28°

30°

32°

22°

24°

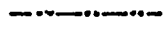
26°

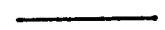
TUISLANDE

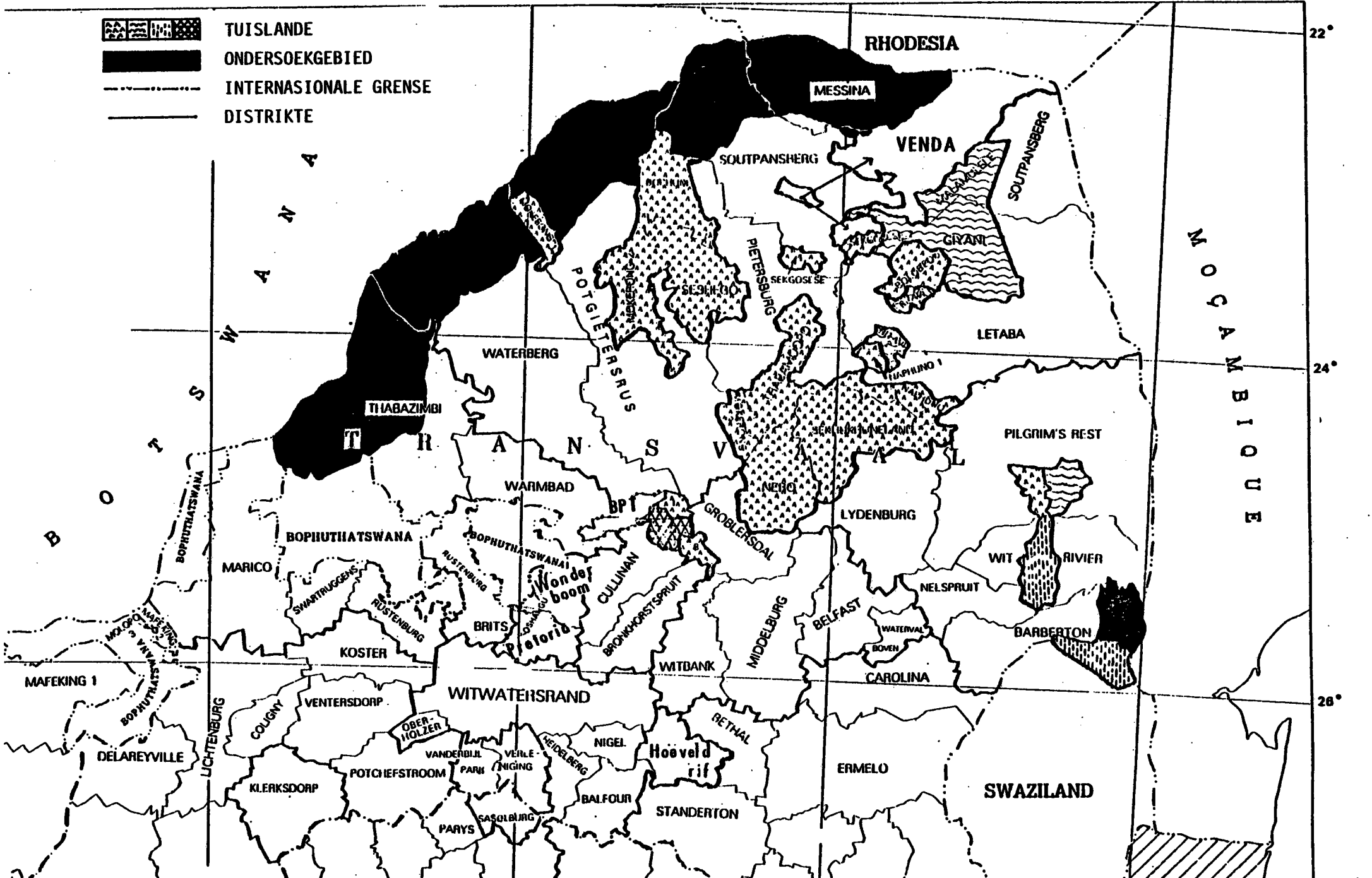
ONDERSOEKGEBIED

INTERNASIONALE GRENSE

DISTRIKTE

RHODESIA

MESSINA

VENDA

SOUTPANSBERG

SOUTPANSBERG

GRAN

LETABA

WATERBERG

THABAZIMBI

WARMBAD

PILGRIM'S REST

BOPHUTHATSWANA

BOPHUTHATSWANA

LYDENBURG

WIT RIVIER

MARICO

SWARTKOP

RUSTENBURG

WONDERBOOM

GROBLERSDAL

NELSPRUIT

BARBERTON

KOSTER

BRITS

Pretoria

WITDANK

MIDDELBURG

BELFAST

WATERVAL

BOVEN

CAROLINA

MAFEKING 1

WITWATERSRAND

LICHTENBURG

COUGNY

VENTERSDORP

OBER-HOLZER

VAN DER BEEK

VERLE

NIGEL

HEIDELBERG

Hoëveld rif

RETHAL

ERMELO

SWAZILAND

DELAREYVILLE

KLERKSDORP

POTCHIEFSTROOM

PARK

VERLE

NIGEL

BALFOUR

STANDERTON

PARYS

SASOLBURG

BALFOUR

STANDERTON

MOGAMBIQUE

W A N A

B O T

3.3 PROSEDURE EN TEGNIEK VAN NAVORSING

Die prosedure wat in die ondersoek gebruik is, is die opnameprosedure. Na die voltooiing van 'n literatuurstudie oor die onderwerp is 'n konsepvraelys opgestel. 'n Loodsondersoek is uitgevoer waartydens een van die "leierboere" in elk van die reeds genoemde 3 gebiede besoek is. 'n Vraelys is aan hom oorhandig wat hy dan in die teenwoordigheid van die navorsingsbeampte ingevul het. Sodoende is enige onduidelikheid ten opsigte van die formulering van die vrae, asook ander voorstelle in verband met die vraelys eerstehands by die respondēt bekom. 'n Finale vraelys is daarna opgestel wat in die ondersoek gebruik is.

Om te verseker dat die vraelys aan 'n bepaalde persoon (die persoon aan die hoof van die boerdery wat op die grond woonagtig is) gestuur word, is die Departement van Pos- en Telekommunikasiewese genader by wie die name van alle poskantore, poste restante en posagentskappe verkry is wat behulpsaam kan wees met die identifikasie van die bewoner van die betrokke plaas wat in die steekproef ingesluit is.

Daar is op hierdie werksmetode besluit omdat dit onder die omstandighede die mees praktiese en goedkoopste manier was waarop die name van die betrokke plaasbewoners verkry kon word.

Die koevert wat aan die boere gepos is, het die volgende inhoud gehad:

- (i) 'n tweetalige vraelys*
- (ii) 'n gefrankeerde koevert vir terugsending
- (iii) 'n tweetalige nuusbrieff van die RGN getiteld *Fokus op die mens*
- (iv) 'n tweetalige bekendstellingsbrieff van die afdeling Konflikstudie en die navorsingsonderwerp wat deur die Direkteur onderteken is en waarin die ontvanger se samewerking gevra word.

Die ondersoekgebied is gedurende Oktober 1980 besoek, waartydens die nodige inligting aangaande die naam van die plaasbewoners by die plaaslike poskantore bekom is en dan aan hom (plaasbewoner) gepos is.

* Kyk bylae 1

3.4 "GEEN RESPONS"

In totaal is 104 "geen response" ontvang waarvan 20 deur die Poskantoor teruggestuur is as "adres onbekend". Dit was egter nie moontlik om vas te stel hoeveel van die "geen-response" verkeerd geadresseer was nie. Daar is gevolglik besluit om die 20 vraelyste wat as "onbekend" terugontvang is, by die kategorie van "geen-response" te voeg. In totaal is 118 vraelyste terugontvang. Die respons het 81 respondente uit die Botswana-grensgebied, 22 respondente uit die Zimbabwe-grensgebied en 15 respondente uit die Mosambiek-grensgebied verteenwoordig.

3.5 EVALUERING VAN DIE KATEGORISERING VAN PLASE AS "BEWOON" OF "LEEG"

Die stelsel waardeur respondente by die ondersoek betrek is, blyk egter nie sonder gebreke te wees nie. Die kategorisering van plase as "leeg" of "bewoon" het heelwat probleme opgelewer. Daar is toe besluit om residensiële teenwoordigheid van die boer op die betrokke plaas wat deur die steekproef uitgelig is, as kriterium te gebruik.

Die volgende is sketse van 'n aantal boerderypraktyke wat tydens besoeke aan die ondersoekgebied tegekom is:

- 3.5.1 'n Beesplaas wat deur 'n Blanke bewoon word en waarop huisvesting vir Swart arbeiders verskaf word, kom vry algemeen voor. Hierdie situasie word vanuit 'n veiligheidsoogpunt as bevredigend beskou.
- 3.5.2 'n Maatskappy wat 'n aantal plase aangekoop het en nou voormanne op die plase gebruik. So 'n plaas word vir alle praktiese doeleindes net soos 'n eenmanbedryf bestuur.
- 3.5.3 'n Beesplaas (A) wat deur 'n Blanke bewoon word en wat ook die aangrensende beesplaas (B) aangekoop het. Plaas (B) word nie deur die boer bewoon nie, aangesien hy op plaas (A) woon. Die plaas word egter vir alle praktiese doeleindes as een groot plaas bedryf, alhoewel daar nog 'n aparte kaart en transport by die Aktekantoor vir die twee plase bestaan.

Die vraag kan nou met reg gestel word of plaas (B) nou onbewoon is of nie? Is die feit dat die boer nie op plaas (B) slaap nie, nou 'n aanduiding daarvan dat plaas (B) as leeg beskou moet word, hoewel hy gedurende die dag daar met boerderyaktiwiteite besig is?

- 3.5.4 'n Boer wat plaas (A) bewoon en plaas (B) aangekoop het wat nie aan plaas (A) grens nie. Moet plaas (B) nou as onbewoon geklassifiseer word of nie? Die ware feite is dat plaas (B) net soveel as plaas (A) besoek en bewerk word as in die tweede geval hierbo genoem.
- 3.5.5 'n Boer wat op die dorp woon (en moontlik 'n professionele beroep beklee) en wel gedurende die week of naweke besoek aan sy plaas bring.
- 3.5.6 'n Boer wat 'n beesplaas (A) besit met 'n aangrensende wildplaas (B) hoef as gevolg van die aard van wildboerdery baie minder aandag aan sy wildplaas (B) te gee en gevolglik hoef hy slegs periodiek besoek aan sy wildplaas te bring. So 'n besoek is gewoonlik slegs beperk tot die inspeksie van die drade vir swak plekke of gate; met ander woorde van 'n volkskaalse boerderyaktiwiteit soos in die geval van 'n beesboerdery is daar geen sprake nie. Die vraag moet weereens gestel word of plaas (B) as onbewoon geklassifiseer moet word, of nie?
- 3.5.7 Die boer wat 'n wildplaas besit en daar woon. Hoewel hy daar woonagtig is, het hy minder arbeid nodig en is sy beweging oor die plaas ook beperk tydens sy normale boerderyaktiwiteite.
- 3.5.8 Die stadsboer wat 'n bosveldplaas of wildplaas besit en een keer per maand of minder op sy plaas besoek aflê.

Uit genoemde voorbeelde is dit duidelik dat 'n kriterium van "op die plaas woon" vanuit 'n teeninsurgensie-oogpunt, nie 'n goeie aanduiding van die werklike situasie bied ten opsigte van die ontvolkingsituasie van Blanke boere op die grensgebiede nie.

Deur residensiële teenwoordigheid as kriterium vir die klassifikasie van plase te gebruik kan die syfer ten opsigte van plase wat as leeg beskou is nie meer wees as wat die gegewens aandui nie. Dit kan dus met 'n redelike mate van sekerheid gesê word dat die werklike situasie ten opsigte van plase wat in die noordelike grensdistrikte "leeg" lê, indien nie dieselfde nie, net beter kan wees (meer bevolk) as wat die gegewens soos in hierdie verslag vervat, aantoon.

3.6 GEEN ONDERSKEID IN DRIE ONDERSOEKGEBIEDE

Statistiese verwerkings het aan die lig gebring dat daar geen beduidende onderskeid gevind kon word in die menings van die inwoners in die drie ondersoekgebiede te wete Mosambiek, Zimbabwe en Botswana, ten opsigte van die hoofpunte soos uiteengesit in par. 2.7, in ooreenstemming met die doel van die ondersoek nie.

'n Meerveranderlike variansie analise is op die gegewens toegepas.* Die resultaat van hierdie program is deur 'n P3F-program gekontroleer. Die resultaat van die twee programme was dieselfde.

Die gevolg van bogenoemde is dat die resultaat van die drie ondersoekgebiede vir die doeleindes van hierdie verslag as een globale gebied aangebied word.

* Kyk bylae 2

HOOFSTUK 4

4. ONTVOLKINGSITUASIE EN KENMERKE VAN BOERE IN DIE ONDERSOEKGEBIED

4.1 HUIDIGE ONTVOLKINGSITUASIE

Die huidige omvang van die ontvolkingsituasie is nie so omvangryk as wat die populêre pers wil voorgee nie. Dit wil voorkom of die ontvolking in sommige gevalle om die volgende redes oordryf word:

- Die klassifikasie van plase wat as "leeg" of "bewoon" beskou word is onduidelik.
- Gebrek aan wetenskaplikheid by die opnameprosedure (insluitend steekproeftrekking).

Die ontvolkingsyfer gebaseer op die residensiële teenwoordigheid by die klassifikasie van "leeg" of "bewoon" soos in paragraaf 3.5.8 aangetoon, is vir die drie ondersoekgebiede gesamentlik 39,9 %.

Dit dui dus op 'n residensiële bewoningsyfer van 60,1 %. Hierdie syfer bied egter nie 'n duidelike beeld van die situasie nie, aangesien die gebied aangrensend aan die Mosambiekgrens hierby ingesluit is waar 'n ontvolking van slegs 14,3 % ondervind is. Indien die Mosambiekgrens met sy relatiewe lae ontvolkingsyfer buite rekening gelaat word, toon die gegewens dat die ontvolkingsyfer vir die gebiede wat aangrensend aan Zimbabwe en Botswana lê, 42,0 % is, wat dui op 'n residensiële bewoningsyfer van plase van 58,0 %. (Vgl. tabel 1).

Tabel 1

ONTVOLKINGSTABEL VIR DIE DRIE ONDERSOEKGEBIEDE

Grens	% Bewoon	N	% Leeg	N	Totaal %	Totaal N
Botswana	57,2	155	42,8	116	100	271
Zimbabwe	61,2	41	38,8	26	100	67
Botswana en Zimbabwe	58,0	196	42,0	142	100	338
Mosambiek	85,7	24	14,3	4	100	28
Botswana en Zimbabwe en Mosambiek	60,1	220	39,9	146	100	336

4.2 ALGEMENE KENMERKE VAN BOERE IN DIE ONDERSOEKGEBIED

4.2.1 Geslagsamestelling

Die ondersoek het getoon dat 7,6 % van diegene wat aan die hoof van boerderybedrywe in die ondersoekgebied staan, vroue is en 92,4 % mans is.

4.2.2 Ouderdom

Die gemiddelde ouderom vir boere in die ondersoekgebied is 50,7 jaar. 'n Grafiese voorstelling van die ouderdomsverspreiding van boere in die ondersoekgebied lyk soos volg:

Tabel 2

OUDERDOMSVERSPREIDING VAN BOERE IN DIE ONDERSOEKGEBIED

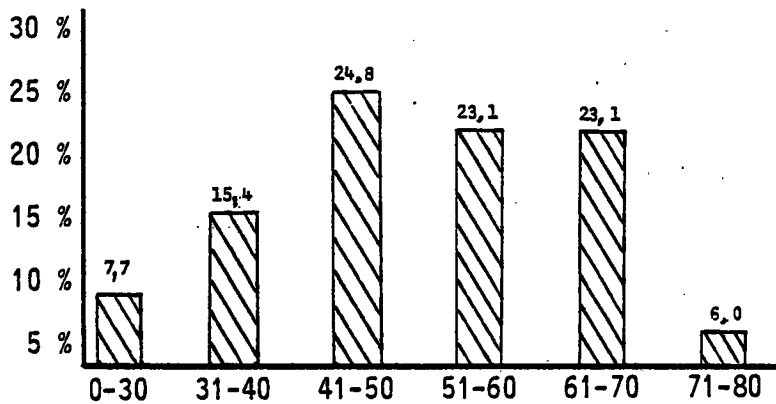

Fig. 1

4.2.3 Opvoedkundige peil

Twee komma vyf persent van die boere in die ondersoekgebied beskik oor 'n hoogste kwalifikasie van st. 5. 'n Verdere 56,8 % beskik oor 'n kwalifikasie van standerd 6-9 en 40,7 % oor standerd 10. Ongeveer 'n derde van die boere (36,4 %) beskik oor naskoolse kwalifikasies van die een of ander aard van wie 9,9 % oor 'n graad of diploma in die landbou beskik.

4.2.4 Huistaal

Dit is duidelik dat die oorgrote meerderheid van die boere in die ondersoekgebied (90,7 %) Afrikaanssprekend is, terwyl slegs 5,1 % Engelsprekend is. Vier komma twee persent van die boerehuishoudings besig beide landstale in die huis.

4.2.5 Huwelikstaat

Drie-en-tagtig komma nege persent van die boere is getroud en het kinders, terwyl 7,6 % boere getroud is, maar tydens die ondersoek kinderloos was. Die ongetroude boere tel 4,2 %. Een komma sewe persent van die boere is geskei of leef nie meer saam nie terwyl 2,5 % wewenaars of weduwees is.

4.2.6 Eienaarskap van plase

Die meerderheid van die boere se grond is in hul naam geregistreer (83,9 %). Die res (16,1 %) van die boere huur plase of is voormanne op plase waarvan die geregistreeerde eienaar nie op die betrokke plaas woon nie.

4.2.7 Familieplase*

Die ondersoek het getoon dat 44,4 % van die plase in die ondersoekgebied familieplase is. Op die vraag of dit 'n uitgemaakte saak is dat een van die respondent se kinders na sy/haar (die boer self) aftrede op die plaas sal woon en voortgaan met die boerdery, het 40,4 % van die boere "Ja" en 41,3 % "Nee" geantwoord terwyl 18,4 % van die boere onseker was of dit wél die geval sal wees.

* Familieplaas is gedefinieer as 'n plaas wat voorheen aan enige van sy familie behoort het. Die vraag het gelui: *Is dit 'n familieplaas, met ander woorde, het die plaas voorheen aan enige van u familie behoort?* (Kyk bylae 1)

HOOFSTUK 5

5. RESULTATE VAN DIE OPNAME UITEENGESIT AAN DIE HAND VAN DIE TEORETIESE PERSPEKTIEF (Sien par. 2.6)

5.1 EVALUERING VAN DIE ERNS VAN DIE TERRORISTEGEVAAR (WAARDEKONSEPSIE VAN DIE TERRORISTEGEVAAR)

5.1.1 Kontak met nuusmedia

Die ondersoek toon duidelik dat die meerderheid van die boere inligting ten opsigte van die bedreiging teen die RSA via die radio en televisie bekom. Drie-en-tagtig komma nege persent van die boere kyk of luister van een tot drie keer per dag na die nuus oor die radio of televisie (waar beskikbaar), terwyl slegs 5,1 % van die boere elke dag van die week 'n nuwe koerant te lees kry. Nege komma drie persent boere lees slegs een keer per maand 'n nuwe koerant.

Tydens die navorser se besoek aan die ondersoekgebied het die swak infrastruktuur opgeval en dit moet ook as die grootste enkele rede gesien word vir die relatiewe klein aantal boere wat daaglik 'n nuwe koerant ter insae kry. Dit is gevolglik duidelik dat die meerderheid van die boere in die gebied afhanklik is van die radio en televisie as medium vir die verkryging van aktuele inligting.

5.1.2 Tipe beriggewing

By die boere wat wel 'n koerant ter insae kry, geniet politieke (67,6 %) en ekonomiese (20,7 %) beriggewing onderskeidelik die hoogste en tweede hoogste prioriteit teenoor sportberiggewing (9,0 %) en sosiale beriggewing (2,7 %).

5.1.3 Bewustheid van die terroristegevaar

Die ondersoek toon dat die boere oor die algemeen bewus is van 'n dreigende terroristegevaar deurdat 93,2 % van die boere van mening is dat die terroristaanslag teen die RSA in die toekoms sal verskerp. Vier komma drie persent van die boere is onseker oor die aangeleentheid, terwyl 2,6 % van die boere nie die mening toegedaan is nie.

Vir n getabelleerde uiteensetting van die vraag of die regerings van die betrokke buurstaat huisvesting aan terroriste sal bied wat teen die RSA wil opereer, kyk tabel 3.

TABEL 3

MENING VAN RESPONDENTE OOR REGERINGS VAN BUURSTATE SE BEREIDHEID OM HULP TE VERLEEN AAN TERRORISTE WAT TEEN DIE RSA WIL OPEREER

	Stem beslis saam		Stem saam		Onseker		Stem nie saam nie		Stem beslis nie saam nie		Totaal	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Mosambiek	67,8	80	26,3	31	3,4	4	1,7	2	0,9	1	100,1	118
Zimbabwe	63,6	75	28,0	33	5,1	6	1,7	2	1,7	2	100,1	118
Botswana	39,8	47	39,0	46	13,6	16	5,9	7	1,7	2	100,1	118
Swaziland	28,0	33	36,4	43	29,7	35	5,1	6	0,9	1	100,1	118

Dit tree verder ook na vore dat die meerderheid van die boere die regerings van Zimbabwe en Mosambiek beskou as potensiële hulpverleners aan terroriste wat teen die RSA wil opereer. Hierdie verskynsel kan toegeskryf word aan die relatiewe onlangse oornome van die twee genoemde buurstate se pro-westerse regerings deur regerings wat in die huidige stadium pro-Marxistiese houdings openbaar.

Op vraag of die terroriste uiteindelik die stryd teen RSA sal wen, is 14,4 % van die boere onseker, terwyl n totaal van 76,3 % nie so dink nie, van wie 59,3 % glo dat dit beslis nie die geval sal wees nie. Nege komma drie persent van die boere het aangedui dat hulle dink die terroriste uiteindelik die stryd teen die RSA sal wen.

5.1.4 Samevatting

Dit is duidelik dat die algemene medium vir die verkryging van inligting ten opsigte van die terroristegevaar die radio en/of televisie is en wanneer koerante gelees word, politieke beriggewing (wat uit die aard van die saak beriggewing oor die terroristegevaar insluit) hoë prioriteit geniet. Die boere staan dus oor die algemeen nie onverskillig teenoor die algemene politieke situasie in en van die land, en by implikasie, van hul omgewing nie. Dit lei verder ook geen twyfel nie dat die boere al vier die genoemde regerings van buurstate, te wete Botswana, Zimbabwe, Mosambiek en Swaziland sien as potensiële medewerkers met terroriste wat teen die RSA wil opereer.

Daar is egter 'n relatiewe groot onsekere mening (14,4 %) oor of die terroriste uiteindelik die stryd teen die RSA gaan wen, terwyl 9,3 % van die boere glo dat dit wel die geval sal wees. Hierdie respons kon moontlik beïnvloed gewees het deur die oorname van Zimbabwe deur die voormalige terroristeleier, minr. Mugabe, wat nog vars in die geheue van die Suid-Afrikaners is.

5.2 FORMULERING VAN SPESIFIEKE BEHOEFTE TEN OPSIGTE VAN LEWENSPEIL EN BEHUISINGSTANDAARD GESIEN IN DIE LIG VAN DIE BOERE SE WAARDEKONSEPSIE VAN DIE TERRORISTEGEVAAR

5.2.1 Oppoffering van eie tyd en reg oor grond

Die meerderheid van die boere is bereid om van hul eie tyd op te offer ten einde die Suid-Afrikaanse polisie en/of Suid-Afrikaanse Weermag (SAP/SAW) te help met die beveiliging van die betrokke grensgebiede. Die ondersoek het getoon dat 87,2 % van die boere daartoe bereid is om van hul tyd vir bogenoemde doeleindes op te offer, terwyl 84,8 % bereid is om hul algehele samewerking aan die veiligheidsmagte te gee deurdat hulle die SAP/SAW sonder hul toestemming oor hul grond sal laat beweeg. Vyftien komma drie persent boere het wel die een of ander voorbehoud tot laasgenoemde stap laat blyk of keur dit nie goed nie.

5.2.2 Veiligheidsheining

Agt-en-sewentig persent van die boere beskou 'n veiligheidsheining om hul plaaswonings nie as 'n beslommernis vir die uitvoer van sy daaglikse boerderyaktiwiteite nie. Dertien komma vyf persent van die boere beskou 'n veiligheidsheining om hul plaaswonings wél as 'n beslommernis en 8,5 % van die boere was onseker.

5.2.3 Radioveiligheidsnetwerk

As dit kom by inskakeling by 'n radioveiligheidsnetwerk, beskou 79,7 % van die boere ook dit nie as 'n beslommernis in die uitvoer van sy daaglikse boerderyaktiwiteite nie. Elf persent van die boere beskou dit wél as 'n beslommernis, terwyl 9,3 % van die boere onseker was.

5.2.4 Vuurwapen

Daar heers 'n mate van verdeeldheid met betrekking tot die daaglikse dra van 'n vuurwapen aan die lyf. Sewe-en-veertig persent van die boere meen egter dat dit 'n beslommernis in die uitvoer van hul daaglikse boerderyaktiwiteite is, terwyl 46,1 % dit nie as 'n beslommernis sien nie. Ses komma agt persent van die boere was onseker oor dié aangeleentheid.

Die verdeelde mening moet nie sonder meer toegeskryf word aan die feit dat die boere nie die potensiële gevaar op die grense raak-sien nie, maar eerder dat dit op hierdie stadium ongewoon is dat boere met vuurwapens aan hul lyf 'n boerdery bedryf. Ter staving van bogenoemde argument dien die antwoord op die stelling "n Mens wil nie heeldag 'n vuurwapen aan jou lyf dra nie". Hierop het 89,0 % van die boere bevestigend geantwoord.

5.2.5 Lewenspatroon

Die opname het aan die lig gebring dat 84,4 % van die boere bereid is om hul lewenspatroon te verander sodat dit by die veiligheid-situasie aanpas. Sewe persent van die boere sal op die dorp gaan woon waar dit veiliger is, maar voortgaan met die boerdery terwyl 1,7 % van die boere elders sal gaan woon waar dit veiliger is en 'n huurder vir die plaas sal soek. 'n Verdere 7,0 % sal hul plase verkoop en elders gaan woon waar dit veiliger is.

5.2.6 Samevatting

Dit wil voorkom of die meerderheid van die boere in die grensdistrikte se lewensverwagtinge strook met die algemene "vloeibare" veiligheid-situasie op die RSA se grense, deurdat hulle oor die algemeen daartoe bereid is om die nodige aanpassings in hul lewenspatroon te maak om sodoende 'n veilige bestaan te kan voer. Dit kom onder andere daarin na vore dat die boere oor die algemeen nie veiligheidsheininge om plaaswonings en die inskakel by 'n radioveiligheidsnetwerk as onaan-vaarbaar beskou vir die voortgaan van hul boerderye nie. Hulle is selfs bereid om van hul privaat tyd op te offer wat sprekend daarvan is dat 'n gemaksugtige egosentriese lewenswyse nie 'n hoë prioriteit by die boere in die grensdistrikte is nie.

Dit is oor die algemeen slegs die dra van 'n vuurwapen aan die lyf wat in hierdie stadium nie vir die boere aanvaarbaar is nie.

5.3 EVALUASIE VAN DIE WOONSITUASIE TEN OPSIGTE VAN VEILIGHEID

5.3.1 "Boerderyprobleme"

Die ondersoek het aan die lig gebring dat "vrees vir terrorisme" opgeweeg teenoor ander "boerderyprobleme", die laagste prioriteit geniet. Die gegewens toon verder duidelik dat "te duur bedryfskoste" as die grootste "boerderyprobleem" deur respondente in die ondersoekgebied beskou word. (Vgl. tabel 4)

TABEL 4

INDELING VAN "BOERDERYPROBLEME" SOOS
DIT DEUR DIE BOERE ONDERVIND WORD

"Boerderyprobleem"	%	N	Aantal response in kategorie
Te duur bedryfskoste	54,9	56	102
Te min grond	28,7	27	94
Onvoldoende arbeid	11,5	10	87
Swak infrastruktuur	10,4	9	87
Te min water	8,3	7	84
Vrees vir terroristeaanvalle	1,2	1	84

5.3.2 Erns van die terroristegevaar

Dit lei geen twyfel nie dat die boere in die ondersoekgebied wel bewus is van die erns van die terroristegevaar. Op die vraag of daar 'n gevaar bestaan dat terroriste 'n aanval van oorkant die grens af kan loods, het 75,4 % van die boere positief geantwoord, 11,8 % het negatief geantwoord en 12,7 % was onseker.

Dit blyk ook dat 'n meerderheid boere wel daarvan oortuig is dat die regering die erns van die terroristegevaar op die grense insien. Die oortuiging blyk daaruit dat 60,2 % van die boere saamstem met die stelling dat die regering die terroristegevaar raaksien. Twee-en-dertig komma twee persent van die boere het nie so gedink nie terwyl 7,6 % onseker was. 'n Verdere onderstropping van die mening dat die

regering wél die erns raaksien, kom na vore deurdat van die 60,2 % boere wat positief op laasgenoemde stelling geantwoord het, meer as die helfte, naamlik 33,9 % die mening toegedaan is dat die regering dit beslis raaksien.

5.3.3 Owerheidsinsig en hulpverlening

Dieselfde tendens van "aanvaarding" dat die owerheid die terroristegevaar insien, kom na vore in die vraag of die SAP/SAW genoeg hulp aan die boere op die grens verskaf om hul plase teen terroristeaanvalle te beskerm. Vyf-en-vyftig komma een persent van die boere meen dat die SAP/SAW genoeg hulp aan die boere in die grensdistrikte verskaf om hul plase teen terroristeaanvalle te beskerm, van wie 20,3 % boere meen dat die SAP/SAW beslis genoeg hulp verleen. Nege-en-twintig komma sewe persent van die boere meen dat die SAP/SAW nie genoeg hulp aan die boere verleen om hul plase teen terroristeaanvalle te beskerm nie, terwyl 15,3 % van die boere onseker is.

5.3.4 Aktivering deur SAP/SAW

Daar heers egter 'n mate van verdeelde mening onder die boere as dit kom by die aktivering van die boere deur die SAP/SAW om die gebied teen terroristeaanvalle te beveilig. Drie-en-veertig komma drie persent van die boere meen dat die SAP/SAW genoeg doen in die verband, terwyl 41,5 % van die boere meen dat dit nie die geval is nie. Vyftien komma drie persent boere was onseker.

Die rede(s) vir die verskil in mening is egter onduidelik en die gevolgtrekking moet gemaak word dat daar wel 'n mate van verdeeldheid onder die boere oor die aangeleentheid bestaan. Dit kan moontlik te wyte wees aan die vrywillige betrokkenheid van 'n groep boere, deurdat vermag kan word dat die reeds betrokkenes by sodanige aktiwiteite, positief en die nie-betrokkenes meer daartoe geneig sal wees om negatief teenoor so 'n vraag te reageer.

5.3.5 Oordrywing van terroristegevaar

Die ondersoekresultate toon dat 57,6 % van die boere meen dat die terroristegevaar *nie oordryf* word nie, terwyl 33,1 % van die boere meen dat dit *wél oordryf* word (9,3 % van die boere was onseker).

5.3.6 Oprig van veiligheidsheining

Dit is duidelik dat die boere die nodigheid vir die oprigting van 'n veiligheidsheining om hul plaaswonings insien. Op die stelling dat dit onnodig is om 'n veiligheidsheining rondom 'n plaaswoning op te rig, het 63,3 % van die boere nie saamgestem nie, van wie 30,8 % aangedui het dat hulle *beslis* nie saamstem nie. Ses-en-twintig komma vyf persent van die boere het saamgestem dat dit onnodig is, waarvan 12,8 % aangedui het dat dit *beslis* onnodig is. Tien komma drie persent van die boere was onseker.

5.3.7 Inskakeling by 'n radioveiligheidsnetwerk

Daar heers weer eens 'n mate van verdeeldheid onder die boere oor die nodigheid om op hierdie tydstip by 'n radioveiligheidsnetwerk in te skakel. Vier-en-veertig komma nege persent van die boere meen dit is nodig, terwyl 45,8 % van die boere meen dit is nie nodig nie. (Nege komma drie persent was onseker).

5.3.8 Die oprig van 'n SAP/SAW kamp in die omgewing

Die boere se besorgdheid oor hul veiligheid kom duidelik na vore deurdat 56,9 % van die boere meen dat dit nodig is dat die SAP/SAW 'n kamp in die omgewing oprig. Die persentasie sou groter gewees het indien dit nie was dat sommige van die boere (17,3 %) nie op die vraag geantwoord het nie, maar aangetoon het dat daar reeds 'n kamp in die omgewing is. Slegs 14,6 % van die boere het gemeen dat dit nie vir die SAP/SAW nodig is om 'n kamp in die omgewing op te rig nie, terwyl 11,2 % onseker was.

5.3.9 Gesindhede tussen Blanke boere en Swartmense

Ses-en-veertig komma ses persent van die boere meen dat Swartmense in hul omgewing meer vyandiggesind teenoor die Blankes raak, terwyl 43,2 % van die boere meen dat dit nie die geval is nie. (Tien komma twee persent was onseker). Kermerkend van die resultaat op hierdie vraag is die relatief groot persentasie boere (22,0 %) wat glo dat dit *beslis* die geval is dat die Swartmense in die omgewing meer vyandiggesind/astrant teenoor die Blankes raak, en die relatief

klein persentasie (7,6 %) boere wat meen dat dit *beslis nie* die geval is nie.

Op die vraag: "Is u arbeiders so lojaal teenoor u dat u glo dat terroriste hulle nie sal kan beïnvloed om teen u op te tree nie, het 40,5 % boere "ja", 24,1 % boere "nee" en 35,4 % boere "onseker" geantwoord. Hoewel die boere wat oor die aangeleentheid onseker voel, relatief groot is, blyk dit tog dat daar 'n beduidende aantal boere is wat meen dat daar 'n mate van vertroue tussen hulle en hul plaasarbeiders bestaan.

5.3.10 Konsepsie van veiligheidsituasie

Die boere glo oor die algemeen dat dit in hierdie stadium veilig op die grens is. (Vyftig komma nege persent teenoor 27,1 % wat glo dat dit nie veilig is nie.) Tog blyk dit duidelik uit die ondersoek dat die meerderheid van die boere (69,3 %) meen dat die veiligheidsituasie in die toekoms net kan versleg. (Sewentien komma een persent dink dat dit nie sal versleg nie).

5.3.11 Samevatting

Uit die voorgaande is dit duidelik dat die boere oor die algemeen die woonsituasie in hierdie stadium as "veilig" beskou, maar dat hulle bewus is van die potensiële gevaar van terrorisetaanvalle in die gebied. Alhoewel die gevaar vir terrorisetaanvalle tans die laagste prioriteit ten opsigte van "boerderyprobleme" geniet, lei dit geen twyfel nie dat hulle wel op hierdie tydstip daartoe bereid is om voorsorgmaatreëls vir hulle veiligheid te tref wat op hul eie onmiddellike omgewing betrekking het. So is die oprigting van 'n veiligheidsheining 'n heeltemal aanvaarbare gedagte, maar as dit kom by die inskakeling by 'n radioveiligheidsnetwerk, blyk die entoesiasme minder te wees.

Oor die algemeen is hulle tevrede met die aandag wat die veiligheid=situasie in die ondersoekgebied van owerheidsweë ontvang, hoewel hulle meer SAP/SAW-kampe in hul omgewing sou wou sien.

5.4 INVLOED VAN INERSIEKPRAGTE

5.4.1 Eienaarskap en familieplaas

'n Relatiewe groot aantal plase in die ondersoekgebied is familieplase (44,4 %) teenoor die plase wat nie as familieplase beskryf kan word nie (55,6 %). Daarteenoor is 83,9 % van die plase in die naam van die inwonende boer geregistreer, terwyl 16,1 % van die plase nie in die boer se naam geregistreer is nie. Verder is dit ook duidelik dat die oorgrote meerderheid van die boere graag op die plaas sal wil aftree. Agt-en-tagtig komma een persent van die boere het aangetoon dat hulle op die plaas sal wil aftree, teenoor 10,2 % van die boere wat aangedui het dat dit nie hul begeerte is nie. Een komma sewe persent was onseker.

Veertig komma vier persent van die boere kon aantoon dat dit 'n uitgemaakte saak is dat een van hul kinders ná hul aftrede op die plaas sal bly woon en voortgaan met die boerdery. 'n Verdere 18,4 % boere was in die stadium van die ondersoek onseker of dit sou gebeur, terwyl 41,3 % aangedui het dat dit nie die geval sal wees nie.

5.4.2 Aanpas in nuwe omgewing

Op die vraag: "Sal u maklik in 'n nuwe omgewing kan aanpas as u daar moet gaan woon," het 50,9 % van die boere aangetoon dat dit nie maklik sal wees nie, terwyl 37,3 % gesê het hulle sal wel kan aanpas. (Elf komma nege persent was onseker.) Die boere in die ondersoekgebied is oor die algemeen die mening toegedaan dat hulle nie maklik in 'n nuwe omgewing sal aanpas nie.

5.4.3 Samevatting

Die relatiewe groot aantal familieplase (44,4 %) en die relatiewe groot aantal potensiële residensiële erfgename (40,4 %) is 'n aanduiding daarvan dat die familieplaasfaktor in die toekoms 'n rol sal speel in die boer se besluit om die gebied permanent te verlaat al dan nie. Bykomend is verder die siening dat hulle (boere) nie maklik in 'n nuwe omgewing sal aanpas nie, en dat die oorgrote meerderheid boere (88,1 %) graag op die plaas wil aftree. Dit wil dus voorkom dat daar vir die medium termyn by die huidige boere nie sprake is van 'n volskaalse uittog uit die gebied nie, en ten opsigte van die langtermyn (opvolgende geslag) is daar 'n relatiewe mate van sekerheid (40,4 % beslis en 18,4 % onseker)

oor voortgesette residensiële familiebesetting van plase.

5.5 BEREIDHEID OM STRUKTURELE VERSTELLINGS AAN HUL FISIESE OMGEWING EN/OF VERSTELLINGS AAN HUL LEWENSVERWAGTINGE AAN TE BRING TEN SPYTE VAN DIE TERRORISTEGEVAAR EN IN DIE GEBIED TE BLY VOORTBOER

5.5.1 Strukturele aanpassings

Slegs 29,7 % van die boere kon aantoon dat hulle reeds voorsorgmaatreëls getref het ten einde hul veiligheid op die plaas te verseker. In 70,3 % van die gevalle is daar nog nie sodanige voorsorgmaatreëls getref nie.

Die voorsorgmaatreëls wat deur bogenoemde 29,7 % boere getref is, het gewissel van die aanskaf van vuurwapens, waghonde, tot die sluit van deure snags. Tabel 4 bied 'n kategorieëse indeling van die voorsorgmaatreëls wat die boere in die gebied getref het.

Tabel 4

VEILIGHEIDSVOORSORGMAATREËLS DEUR BOERE IN DIE ONDERSOEKGEBIED
GETREF

Maatreël	%	N
Aktief ingeskakel by Burgerlike Beskerming	11,4	4
Fisiese beskerming	82,9	29
Goeie vriendskap met Swartes	5,7	2
TOTAAL	100,0	35

Verder is die oorgrote meerderheid van die boere daartoe bereid om strukturele veranderings soos veiligheidsheininge op te rig (84,8 %) en by 'n radioveiligheidsnetwerk in te skakel (92,4 %) indien dit nodig sou word.

Daar heers egter 'n mate van verdeeldheid onder die boere (vgl. ook par. 5.2.4) as dit kom by die dra van 'n vuurwapen aan die lyf. Op die stelling "Dit is nodig om, ten spyte van die beslommernis, 'n vuurwapen aan jou lyf te dra", het 47,0 % boere gesê dat hulle saamstem, van wie 15,4 % gesê het hulle stem beslis saam. Ses-en-veertig

komma een persent van die boere het gesê hulle stem nie saam nie, en van hulle het 6,8 % laat blyk dat hulle beslis nie saamstem nie. (Ses komma agt persent was onseker).

5.5.2 Aanpassings in lewensbehoefte

Soos in die geval van die bereidheid tot strukturele aanpassings, is die boere ook daartoe bereid om aanpassings ten opsigte van hul lewensverwagtings aan te bring ten einde hul veilige voortbestaan in die gebied te help verseker. So is 89,0 % van die boere die mening toegedaan dat die SAP/SAW geregverdig is om hulp van die boere te verwag met die beveiliging van die grens. Verder dink 82,2 % van die boere ook dat dit reg is dat die SAP/SAW sonder die boer se toestemming oor hul plaas kan beweeg.

5.5.3 Samevatting

Uit die voorgaande blyk dit dat die boere oor die algemeen daartoe bereid is om as dit nodig sou word, fisieke veiligheidsmaatreëls te tref en aanpassings te maak ten opsigte van hulle lewensbehoefte. Laasgenoemde blyk veral uit die feit dat die boere bereid is om basiese privaatheid prys te gee deurdat hulle geen beswaar het indien die SAP/SAW sonder hul toestemming oor hul grond beweeg nie.

HOOFSTUK 6

6. ENKELE SLOTOPMERKINGS

6.1 HUIDIGE KONSEPSIE VAN DIE TERRORISTEGEVAAR BY DIE BOERE IN DIE ONDERSOEKGEBIED

Dit blyk uit die ondersoek dat die boere oor die algemeen bewus is van die moontlike gevaar van terroristaanvalle in die gebied. Hulle is ook oor die algemeen tevrede met die aandag wat die veiligheidsituasie in die gebied by die owerhede geniet. Die primêre inligtingsmedium waardeur die boere hierdie kennis ten opsigte van die veiligheidsituasie in die gebied, asook elders in die land ontvang, is die radio en televisie. Daar heers oor die algemeen 'n groter belangstelling in politieke as ander tipes beriggewing.

6.2 VOORSORGMAATREËLS

Hulle is in hierdie stadium bereid om veiligheidsheininge om hul wonings op te rig as dit nodig sou word, maar inskakeling by 'n breër radio-veiligheidsnetwerk word in hierdie stadium nie as van lewensbelang beskou nie. Dieselfde geld ook vir die dra van 'n vuurwapen. Tog is daar 'n bereidheid onder die boere om dit te doen (radio en vuurwapen) indien dit nodig sou word.

Die aanduidings uit bogenoemde is dat die moontlikheid van terrorisme in die gebied nie deur die boere veronagsaam word nie, ofskoon dit duidelik as die laagste prioriteit beskou word wanneer dit kom by hul "grootste probleme" op boerderygebied.

Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat die boere oor die algemeen op die hoogte is van die veiligheidsituasie in die gebied en dat die potensiële terroristegevaar wat in die gebied heers, nie onderskat word nie.

6.3 MIGRASIE NIE AS GEVOLG VAN VREES VIR TERRORISME

Dit is duidelik dat "vrees vir terrorisme" in hierdie stadium feitlik geen rol speel in die besluitnemingsproses van die boere om uit die gebied te migreer nie.

BIBLIOGRAFIE

AANGEHAALDE WERKE

1. RHOODIE, N.J. en C.F. SWART. *Sosiale Demografie*. Pretoria: Academica, 1971. p. 147.
2. SHAW, R. PAUL. *Migration Theory and Fact*. Philadelphia, Pennsylvania: Regional Science Research Institute, 1975. p. 1.
3. SHAW, Ibid., p. 11.
4. RHOODIE, op. cit., p. 147.
5. SHAW, op. cit., p. 8.
6. SHAW, Ibid., p. 8.
7. THIRWALL, L.P. *Growth and Development*. London: Macmillan Press, 1958. p. 99.
8. RHOODIE, op. cit., p. 166.
9. BOGUE, D.J. in RHOODIE, op. cit., p. 166.
10. SHAW, op. cit., p. 8.
11. MORRISON, PETER A. en DANIEL A. RELLES. *Recent Research Insights into Local Migration Flows*. California: The Rand Corporation Santa Monica, Februarie 1975 (The Rand Paper Series). p. 2.
12. SHAW, op. cit., p. 102.
13. LEE in SHAW, op. cit., p. 105.
14. RHOODIE, op. cit., p. 169.
15. RHOODIE, Ibid., p. 169.
16. SHAW, op. cit., p. 114.

17. BOGUE, D.J. *Population of the United States*. Glencoe: I11 Free Press, 1959. p. 758.
18. RHOODIE, op. cit., p. 170.
19. MOORE, E.G. in SHAW, op. cit., p. 114.
20. SHAW, op. cit., p. 29.
21. MOORE, E.G. in SHAW, op. cit., p. 114.

GERAADPLEEGDE WERKE

22. HEISLER, HELMUTH. *Urbanisation and the government of migration*. London: C. Hurst & Company, 1974.
23. ELOFF, P.J. *Sentraleplekverval in die Sentraal- en Westelike Karoo*. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch, ongepubliseerde MA-verhandeling, 1978.
24. SMITH, T.E. en J.G. BLACKER. *Population Characteristics of the Commonwealth Countries of Tropical Africa*. London: University of London, The Athlone Press, 1967.
25. KELLERMAN, A.P.R. *Ondersoek na die leefbaarheid van sekere plattelandse kems in die opvanggebied van die Hendrik Verwoerd-dam*. Pretoria: Instituut vir Sosiologiese Navorsing, Suid-Afrikaanse Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1969.

ERKENNING:

Erkenning word verleen aan mev. C. de Kock vir administratiewe hulp met die uitvoer van hierdie projek.

VIR KANTOORGEBRUIK	
Kaartnommer	<input type="text"/>
Projeknommer	<input type="text"/>
Rekordnommer	<input type="text"/>

<input type="text"/>	<input type="text"/>	1
<input type="text"/>	<input type="text"/>	2-11
<input type="text"/>	<input type="text"/>	12-14

1 Wat is u geslag?

Manlik	<input type="text"/>
Vroulik	<input type="text"/>

<input type="text"/>	15
----------------------	----

2 U ouderdom in jare?

..... jaar

<input type="text"/>	<input type="text"/>	16-17
----------------------	----------------------	-------

3 Hoogste skoolstanderd geslaag?

Standerd

<input type="text"/>	<input type="text"/>	18-19
----------------------	----------------------	-------

4 Beskik u oor naskoolse kwalifikasies?

Ja	<input type="text"/>
Nee	<input type="text"/>

<input type="text"/>	20
----------------------	----

5 Indien u oor naskoolse kwalifikasies beskik, watter graad/grade, diploma(s) en/of sertifikaat/e het u verwerf?

Geen naskoolse kwalifikasies	<input type="text"/>
Graad:	
Diploma:	
Militêre kursusse:	
Landboukursusse:	
Ander:	

<input type="text"/>	<input type="text"/>	21-22
----------------------	----------------------	-------

6 Wat is u huistaal, met ander woorde, watter taal praat u meestal by die huis?

Afrikaans	<input type="text"/>
Engels	<input type="text"/>
Afr. en Eng.	<input type="text"/>
Ander tale	<input type="text"/>

<input type="text"/>	23
----------------------	----

7 Wat is u wettige huwelikstaat?

Was nog nooit getroud nie	
Getroud sonder kinders	
Getroud met kind/kinders	
Geskei/verlaat	
Weduwee/wewenaar	

24

8 Hoeveel kinders het u?

Seun(s)	
Dogter(s)	
Geen	

25-26

9 Is die plaas in u naam geregistreer?

Ja	
Nee	

27

10 Is dit 'n familieplaas, met ander woorde, het die plaas voorheen aan enige van u familie behoort?

Ja	
Nee	

28

11 Hoeveel keer per dag luister u na die nuus oor die radio of televisie?

..... keer

29-30

12 Hoeveel keer per week of per maand lees u 'n nuwe koerant? Vol= tooi asseblief net een van onderstaande gevalle.

..... per week

31

..... per maand

32-33

13 Rangskik die onderstaande probleme in volgorde van belangrikheid soos u dit moontlik op u plaas ondervind. (Byvoorbeeld as u grootste probleem te min grond is, plaas u n 1 in die blokkie regoor "Te min grond", en u tweede grootste probleem te duur bedryfskoste is, plaas n 2 in die blokkie regoor "Te duur bedryfskoste", ensovoorts.)

Te swak infrastruktuur	
Te min grond	
Te min water	
Onvoldoende arbeid	
Vrees vir terroriste-aanvalle	
Te duur bedryfskoste	

- 34
- 35
- 36
- 37
- 38
- 39

14. Het u alreeds voorsorgmaatreëls getref ten einde u veiligheid hier op die plaas te verseker?

Ja	
Nee	

40

15 Indien "Ja" in vraag 13, watter voorsorgmaatreëls het u reeds getref?

41-42

16 Is u arbeiders so lojaal teenoor u dat u glo dat terroriste hulpe nie sal kan beïnvloed om teen u op te tree nie?

Ja	
Nee	
Onseker	

43

17 Is dit n uitgemaakte saak dat een van u kinders na u aftrede op die plaas sal woon en voortgaan met die boerdery?

Ja	☐
Nee	☐
Onseker	☐

44

18 Sal u maklik in n nuwe omgewing kan aanpas as u daar moet gaan woon?

Ja	☐
Nee	☐
Onseker	☐

45

19 Is dit u begeerte om eendag as boer op hierdie plaas af te tree?

Ja	☐
Nee	☐
Onseker	☐

46

20 As terroriste n aanval op u plaas sou uitvoer, sou u besluit om

op die plaas te bly woon en voort te gaan met die boerdery of	☐
op die dorp te gaan woon en voort te gaan met die boerdery of	☐
n huurder vir die plaas te seek en elders gaan woon waar dit veiliger is of	☐
die plaas te verkoop	☐
Ander? (indien enige) _____	☐

47

21 As u u lewenspatroon moet verander om u veiligheid hier op die plaas te verseker, sal u

die nuwe lewenspatroon aanvaar of	
op die dorp gaan woon waar dit meer veilig is en voortgaan met die boerdery of	
n huurder vir die plaas seek en elders gaan woon waar dit veiliger is of	
die plaas verkoop en elders gaan woon waar dit veiliger is	

48

22 As dit nodig sou word, sal u by n radioveiligheidsnetwerk inskakel, ten spyte van die ongerief wat dit mag meebring?

Ja	
Nee	
Onseker	

49

23 As dit nodig sou word, sal u n veiligheidsheining om u plaas= woning oprig, ten spyte van die ongerief wat dit mag meebring?

Ja	
Nee	
Onseker	

50

24 Is u bereid om van u tyd op te offer om die SAP/SAW te help met die beveiliging van die grensdistrikte?

Ja	
Nee	

51

25 Sal u omgee indien die SAP/SAW sonder toestemming oor u plaas beweeg?

Ja	
Nee	

52

26 In watter tipe koerantberigte stel u die meeste belang?

Sportberigte	
Politieke berigte	
Ekonomiese berigte	
Sosiale berigte	

53

U moet asseblief eerlik, soos u voel, op al die volgende stellings antwoord. Besluit eers of u saamstem met die stellings of nie saamstem nie. As u daaroor besluit het, moet u besluit of u beslis saamstem of beslis nie saamstem nie en of u slegs saamstem of nie saamstem nie. Indien u nie 'n besluit na enige kant kan neem nie, mag u onseker merk. Maak seker dat u 'n kruisie by elke stelling maak en onthou, ons wil u eie mening hê.

Voorbeeld:

Die spoedgrens moet verlaag word na 80 km per uur.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie saam nie</u>
				X

54

27 Die terroriste-aanslag teen die RSA sal in die toekoms verskerp.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie saam nie</u>

55

28 Die regering sien nie die erns van die terroristegevaar hier op die grens raak nie.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie saam nie</u>

56

29 Hier bestaan n gevaar dat terroriste n aanval van oorkant die grens af kan loods.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam nie

57

30 Die terroristegevaar hier op die grens word oordryf.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam nie

58

31 Die regering van Botswana sal aan terroriste wat teen die RSA wil opereer, huisvesting bied.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam nie

59

32 Die regering van Zimbabwe sal aan terroriste wat teen die RSA wil opereer, huisvesting bied.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam nie

60

33 Die regering van Mosambiek sal aan terroriste wat teen die RSA wil opereer, huisvesting bied.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam nie

61

34 Die regering van Swaziland sal aan terroriste wat teen die RSA wil opereer, huisvesting bied.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam nie

62

35 Die Suid-Afrikaanse Polisie (SAP)/Suid-Afrikaanse Weermag (SAW) is geregverdig om hulp van die boere te verwag met die beveiliging van die grens.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

63

36 n Mens wil nie heeldag n vuurwapen aan-jourlyf dra nie.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

64

37 Dit is onnodig om n veiligheidsheining rondom n plaaswoning op te rig.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

65

38 Inskakeling by n radioveiligheidsnetwerk is op hierdie stadium onnodig.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

66

39 Dit is reg dat die SAP/SAW sonder enige toestemming oor n plaas kan beweeg.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

67

40 Die SAP/SAW verskaf nie genoeg hulp aan die boere op die grens om hulle plase teen terroriste-aanvalle te beskerm nie.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

68

41 Dit is veilig hier op die grens.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

69

42 Die SAP/SAW moet n kamp in hierdie omgewing oprig.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

70

43 Die veiligheidsituasie hier op die grens kan in die toekoms net versleg.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

71

44 Die Swartmense in die omgewing raak meer vyandiggesind/astrant teenoor die Blankes.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

72

45 Dit is nodig om, ten spyte van die beslommernis, n vuurwapen aan jou lyf te dra.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

73

46 Die SAP/SAW doen nie genoeg om die boere te aktiveer om die gebied te help beveilig nie.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

74

47 Die terroriste sal uiteindelik die stryd teen die RSA wen.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

75

48 Terroriste wat die land binnesypel, bedoel dit goed met die RSA.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

76

49 Om by 'n radioveiligheidsnetwerk in te skakel, is net 'n beslommernis.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

77

50 'n Veiligheidsheining om 'n plaaswoning is vir die boer net 'n beslommernis.

Stem <u>beslis</u> saam	Stem saam	Onseker	Stem nie saam nie	Stem <u>beslis</u> <u>nie</u> saam <u>nie</u>

78

BAIE DANKIE VIR U SAMEWERKING

S T A T I S T I C A L A N A L Y S I S S Y S T E M

DUNCAN'S MULTIPLE RANGE TEST FOR VARIABLE WAARD4

MEANS WITH THE SAME LETTER ARE NOT SIGNIFICANTLY DIFFERENT.

GROUPING	MEAN	N	GRENSE
A	1.909091	22	2
B	1.466667	15	1
B			
B	1.271605	81	3

3 ROOTS AND VECTORS OF: E INVERSE * H, WHERE H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: GRENSE E = ERROR

CHARACTERISTIC ROOT	PERCENT	CHARACTERISTIC VECTOR KOERANT	V'EV=1 TV
---------------------	---------	-------------------------------	-----------

0.37226310	99.88	0.09779063	-0.01950293
------------	-------	------------	-------------

0.00044504	0.12	0.01232085	0.21841402
------------	------	------------	------------

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

MANOVA TEST CRITERIA FOR THE HYPOTHESIS OF NO OVERALL GRENSE EFFECT

H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: GRENSE
 E = ERROR SS&CP MATRIX
 P = DEP. VARIABLES = 2
 Q = HYPOTHESIS DF = 2
 NE = DF OF E = 106
 S = MIN(P,Q) = -2
 M = .5(ABS(P-Q)-1) = -0.5
 N = .5(NE-P-1) = 51.5

HOTELLING-LAWLEY TRACE = $TR(E^{-1}H)$ = 0.37270814 (SEE PILLAI'S TABLE #3)
 F APPROXIMATION = $\frac{2(S*N+1)*TR(E^{-1}H)}{(S*S*(2M+S+1))}$ WITH $S(2M+S+1)$ AND $2(S*N+1)$ DF
 F(4,208) = 9.69 PROB > F = 0.0001

PILLAI'S TRACE $V = TR(H*INV(H+E))$ = 0.27172161 (SEE PILLAI'S TABLE #2)
 F APPROXIMATION = $\frac{(2N+S+1)}{(2M+S+1)} * \frac{V}{(S-V)}$ WITH $S(2M+S+1)$ AND $S(2N+S+1)$ DF
 F(4,212) = 8.33 PROB > F = 0.0001

WILKS' CRITERION $L = \frac{DET(E)}{DET(H+E)}$ = 0.72839906 (SEE RAO 1973 P 555)
 EXACT F = $\frac{(1-\sqrt{L})}{\sqrt{L}} * \frac{(NE+Q-P-1)}{P}$ WITH 2P AND $2(NE+Q-P-1)$ DF
 F(4,210) = 9.01 PROB > F = 0.0001

ROY'S MAXIMUM ROOT CRITERION = 0.37226310 (SEE AMS VOL 31 P 625)
 FIRST CANONICAL VARIABLE YIELDS AN F UPPER BOUND

S B IPOE RELEASE 1 SYSTEM (VM/370 PUT8002) 02-11-80

F(2,106) = 19.73 (UPPER BOUND)

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

CLASS LEVEL INFORMATION

CLASS	LEVELS	VALUES
GESLAG	2	1 2
QUD	2	1 2
KMAL	2	1 2

NUMBER OF OBSERVATIONS IN DATA SET = 118

NOTE: WHEN A MANOVA STATEMENT IS SPECIFIED, NO OBSERVATIONS WITH MISSING VALUES ARE USED. THUS, ONLY 108 OBSERVATIONS IN DATA SET CAN BE USED IN THIS ANALYSIS.

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

12:07 MONDAY, JUNE 22, 1981 2

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

DEPENDENT VARIABLE: ENER1

SOURCE	DF	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARE	F VALUE	PR > F	R-SQUARE	C.V.
MODEL	6	1.79126332	0.29854389	0.53	0.7842	0.030533	42.2108
ERROR	101	56.87540334	0.56312281		STD DEV		ENER1 MEAN
CORRECTED TOTAL	107	58.66666667			0.75041509		1.77777778

SOURCE	DF	TYPE I SS	F VALUE	PR > F	DF	TYPE IV SS	F VALUE	PR > F
GESLAG	1	0.00000000	0.00	1.0000	1	0.00825115	0.01	0.9039
QUD	1	0.97299557	1.73	0.1917	1	0.00061285	0.00	0.9737
KMAL	1	0.55858670	0.99	0.3216	1	0.44826429	0.80	0.3744
GESLAG*QUD	1	0.14028006	0.25	0.6188	1	0.20676463	0.37	0.5459
QUD*KMAL	1	0.01404263	0.02	0.8748	1	0.01331269	0.02	0.8781
GESLAG*KMAL	1	0.10535837	0.19	0.6663	1	0.10535837	0.19	0.6663

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

12:07 MONDAY, JUNE 22, 1981 3

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

DEPENDENT VARIABLE: ENER2

SOURCE	DF	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARE	F VALUE	PR > F	R-SQUARE	C.V.
MODEL	6	0.58273772	0.09712295	0.72	0.6335	0.041081	32.4872
ERROR	101	13.60244747	0.13467770		STD DEV		ENER2 MEAN

CORRECTED TOTAL 107 14.18518519 0.36698460 1.12962963

SOURCE	DF	TYPE I SS	F VALUE	PR > F	DF	TYPE IV SS	F VALUE	PR > F
GESLAG	1	0.16498316	1.23	0.2710	1	0.16255347	1.21	0.2740
QUD	1	0.00950057	0.07	0.7911	1	0.02001596	0.15	0.7007
RNAL	1	0.13713825	1.02	0.3153	1	0.01774865	0.13	0.7173
GESLAG*QUD	1	0.00084571	0.01	0.9370	1	0.00223197	0.02	0.8978
QUD*RNAL	1	0.25967058	1.93	0.1680	1	0.25864056	1.92	0.1689
GESLAG*RNAL	1	0.01059945	0.08	0.7796	1	0.01059945	0.08	0.7796

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM 12:07 MONDAY, JUNE 22, 1981 4

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

DEPENDENT VARIABLE: ENER3

SOURCE	DF	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARE	F VALUE	PR > F	R-SQUARE	CLV
MODEL	6	0.47422731	0.07903789	0.18	0.9821	0.010489	38.4392
ERROR	101	44.73873565	0.44295778		STD DEV		ENER3 MEAN
CORRECTED TOTAL	107	45.21296296			0.66555073		1.73148148

SOURCE	DF	TYPE I SS	F VALUE	PR > F	DF	TYPE IV SS	F VALUE	PR > F
GESLAG	1	0.02104377	0.05	0.8279	1	0.00962098	0.02	0.8831
QUD	1	0.00702662	0.02	0.9000	1	0.00383320	0.01	0.9281
RNAL	1	0.41719024	0.94	0.3341	1	0.14261897	0.32	0.5717
GESLAG*QUD	1	0.01053904	0.02	0.8777	1	0.00754589	0.02	0.8964
QUD*RNAL	1	0.01652834	0.04	0.8472	1	0.01641944	0.04	0.8477
GESLAG*RNAL	1	0.00189931	0.00	0.9479	1	0.00189931	0.00	0.9479

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM 12:07 MONDAY, JUNE 22, 1981 5

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

CHARACTERISTIC ROOTS AND VECTORS OF: E INVERSE * H, WHERE H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: GESLAG E = ERROR SS&CP MATRIX

CHARACTERISTIC ROOT	PERCENT	CHARACTERISTIC VECTOR V*EV=1		
		ENER1	ENER2	ENER3
0.01263216	100.00	-0.02746740	0.27593343	0.01379166
0.00000000	0.00	0.13026234	0.02934796	0.00000000
0.00000000	0.00	0.01549903	0.04101845	0.15425064

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM 12:07 MONDAY, JUNE 22, 1981 6

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

MANOVA TEST CRITERIA FOR THE HYPOTHESIS OF NO OVERALL GESLAG EFFECT

H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: GESLAG
 E = ERROR SS&CP MATRIX
 P = DEP. VARIABLES = 3
 Q = HYPOTHESIS DF = 1
 NE= DF OF E = 101
 S = MIN(P,Q) = 1
 M = .5(ABS(P-Q)-1) = 0.5
 N = .5(NE-P-1) = 48.5

HOTELLING-LAWLEY TRACE = $TR(E^{-1}H)$ = 0.01263216 (SEE PILLAI'S TABLE #3)
 F APPROXIMATION = $2(S*N+1)*TR(E^{-1}H)/(S*S*(2M+S+1))$ WITH $S(2M+S+1)$ AND $2(S*N+1)$ DF
 F(3,99) = 0.42 PROB > F = 0.7447

PILLAI'S TRACE $V = TR(H*INV(H+E))$ = 0.01247458 (SEE PILLAI'S TABLE #2)
 F APPROXIMATION = $(2N+S+1)/(2M+S+1) * V/(S-V)$ WITH $S(2M+S+1)$ AND $S(2N+S+1)$ DF
 F(3,99) = 0.42 PROB > F = 0.7447

WILKS' CRITERION $L = DET(E)/DET(H+E)$ = 0.98752542 (SEE RAO 1973 P 553)
 EXACT F = $(1-L)/L*(NE+Q-P)/P$ WITH P AND NE+Q-P DF
 F(3,99) = 0.42 PROB > F = 0.7447

ROY'S MAXIMUM ROOT CRITERION = 0.01263216 (SEE AMS VOL 31 P 625)
 FIRST CANONICAL VARIABLE YIELDS AN F UPPER BOUND
 F(1,101) = 1.28 (UPPER BOUND)

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

ROOTS AND VECTORS OF: E INVERSE * H, WHERE H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: OUD E = ERROR

CHARACTERISTIC ROOT	PERCENT	CHARACTERISTIC VECTOR		
		ENER1	ENER2	ENER3
0.00152837	100.00	-0.02585358	0.27067313	-0.00258705
0.00000000	0.00	0.01256119	0.06996023	0.15484437

0.00000000 0.00 0.13090746 0.02270420 0.00000000
STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

MANOVA TEST CRITERIA FOR THE HYPOTHESIS OF NO OVERALL QUD EFFECT

H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: QUD
E = ERROR SS&CP MATRIX
P = DEP. VARIABLES = 3
Q = HYPOTHESIS DF = 1
NE= DF OF E = 101
S = MIN(P,Q) = 1
M = .5(ABS(P-Q)-1) = 0.5
N = .5(NE-P-1) = 48.5

HOTELLING-LAWLEY TRACE = $TR(E^{-1}H)$ = 0.00152837 (SEE PILLAI'S TABLE #3)
F APPROXIMATION = $2(S*N+1)*TR(E^{-1}H)/(S*S*(2M+S+1))$ WITH $S(2M+S+1)$ AND $2(S*N+1)$ DF
F(3,99) = 0.05 PROB > F = 0.9795

PILLAI'S TRACE $V = TR(H*INV(H+E))$ = 0.00152604 (SEE PILLAI'S TABLE #2)
F APPROXIMATION = $(2N+S+1)/(2M+S+1) * V/(S-V)$ WITH $S(2M+S+1)$ AND $S(2N+S+1)$ DF
F(3,99) = 0.05 PROB > F = 0.9795

WILKS' CRITERION $L = DET(E)/DET(H+E)$ = 0.99847396 (SEE RAO 1973 P 555)
EXACT F = $(1-L)/L*(NE+Q-P)/P$ WITH P AND NE+Q-P DF
F(3,99) = 0.05 PROB > F = 0.9795

ROY'S MAXIMUM ROOT CRITERION = 0.00152837 (SEE AMS VOL 31 P 625)
FIRST CANONICAL VARIABLE YIELDS AN F UPPER BOUND
F(1,101) = 0.15 (UPPER BOUND)

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

ROOTS AND VECTORS OF: E INVERSE * H, WHERE H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: KWAL E = ERROR

CHARACTERISTIC ROOT	PERCENT	CHARACTERISTIC VECTOR		
		ENER1	ENER2	ENER3
0.01027549	100.00	0.10704682	0.04504989	-0.06274551
0.00000000	0.00	-0.05199348	0.26129632	0.00000000
0.00000000	0.00	0.06164909	0.09153039	0.14158556

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

MANOVA TEST CRITERIA FOR THE HYPOTHESIS OF NO OVERALL KWAL EFFECT

H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: KWAL
 E = ERROR SS&CP MATRIX
 P = DEP. VARIABLES = 3
 Q = HYPOTHESIS DF = 1
 NE = DF OF E = 101
 S = MIN(P,Q) = 1
 M = .5(ABS(P-Q)-1) = 0.5
 N = .5(NE-P-1) = 48.5

HOTELLING-LAWLEY TRACE = $TR(E^{-1}H)$ = 0.01027549 (SEE PILLAI'S TABLE #3)
 F APPROXIMATION = $2(S*N+1)*TR(E^{-1}H)/(S*S*(2M+S+1))$ WITH $S(2M+S+1)$ AND $2(S*N+1)$ DF
 F(3,99) = 0.34 PROB > F = 0.7994

PILLAI'S TRACE $V = TR(H*INV(H+E))$ = 0.01017098 (SEE PILLAI'S TABLE #2)
 F APPROXIMATION = $(2N+S+1)/(2M+S+1) * V/(S-V)$ WITH $S(2M+S+1)$ AND $S(2N+S+1)$ DF
 F(3,99) = 0.34 PROB > F = 0.7994

WILKS' CRITERION $L = DET(E)/DET(H+E)$ = 0.98982902 (SEE RAO 1973 P 555)
 EXACT F = $(1-L)/L*(NE+Q-P)/P$ WITH P AND NE+Q-P DF
 F(3,99) = 0.34 PROB > F = 0.7994

ROY'S MAXIMUM ROOT CRITERION = 0.01027549 (SEE AMS VOL 31 P 625)
 FIRST CANONICAL VARIABLE YIELDS AN F UPPER BOUND

F(1,101) = 1.04 (UPPER BOUND)

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

ROOTS AND VECTORS OF: E INVERSE * H, WHERE H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: GESLAG*OUD E = ERRO

CHARACTERISTIC ROOT	PERCENT	CHARACTERISTIC VECTOR V'EV=1		
		ENER1	ENER2	ENER3
0.00428054	100.00	0.12976822	-0.06505100	0.03850942
0.00000000	0.00	0.02696407	0.25952499	0.00000000
0.00000000	0.00	-0.01970255	0.08425094	0.15000165

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

MANOVA TEST CRITERIA FOR THE HYPOTHESIS OF NO OVERALL GESLAG*OUD EFFECT

H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: GESLAG*OUD
 E = ERROR SS&CP MATRIX
 P = DEP. VARIABLES = 3
 Q = HYPOTHESIS DF = 1
 NE = DF OF E = 101
 S = MIN(P,Q) = 1
 M = .5(ABS(P-Q)-1) = 0.5
 N = .5(NE-P-1) = 48.5

HOTELLING-LAWLEY TRACE = $TR(E^{-1}H)$ = 0.00428054 (SEE PILLAI'S TABLE #3)
 F APPROXIMATION = $2(S*N+1)*TR(E^{-1}H)/(S*S*(2M+S+1))$ WITH $S(2M+S+1)$ AND $2(S*N+1)$ DF
 F(3,99) = 0.14 PROB > F = 0.9315

PILLAI'S TRACE $V = TR(H*INV(H+E))$ = 0.00426230 (SEE PILLAI'S TABLE #2)
 F APPROXIMATION = $(2N+S+1)/(2M+S+1) * V/(S-V)$ WITH $S(2M+S+1)$ AND $S(2N+S+1)$ DF
 F(3,99) = 0.14 PROB > F = 0.9315

WILKS' CRITERION $L = DET(E)/DET(H+E)$ = 0.99573770 (SEE RAD 1973 P 555)
 EXACT F = $(1-L)/L*(NE+Q-P)/P$ WITH P AND NE+Q-P DF

F(3,99) = 0.14 PROB > F = 0.9315

ROY'S MAXIMUM ROOT CRITERION = 0.00428054 (SEE AMS VOL 31 P 625)

FIRST CANONICAL VARIABLE YIELDS AN F UPPER BOUND

F(1,101) = 0.43 (UPPER BOUND)

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

ROOTS AND VECTORS OF: E INVERSE * H, WHERE H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: OUD*KWAL E = ERROR

CHARACTERISTIC ROOT	PERCENT	CHARACTERISTIC VECTOR V'EV=1		
		ENER1	ENER2	ENER3
0.02261092	100.00	-0.02262266	0.27714476	0.05316396
0.00000000	0.00	0.13097620	0.02834509	0.00543736
0.00000000	0.00	0.01721642	-0.03271712	0.14535302

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

12:07 MONDAY,

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

MANOVA TEST CRITERIA FOR THE HYPOTHESIS OF NO OVERALL OUD*KWAL EFFECT

H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: OUD*KWAL
E = ERROR SS&CP MATRIX
P = DEP. VARIABLES = 3
Q = HYPOTHESIS DF = 1
NE = DF OF E = 101
S = MIN(P,Q) = 1
M = .5(ABS(P-Q)-1) = 0.5
N = .5(NE-P-1) = 48.5

HOTELLING-LAWLEY TRACE = TR(E**-1*H) = 0.02261092 (SEE PILLAI'S TABLE #3)

F APPROXIMATION = 2(S*N+1)*TR(E**-1*H)/(S*S*(2M+S+1)) WITH S(2M+S+1) AND 2(S*N+1) DF

F(3,99) = 0.75 PROB > F = 0.5303

PILLAI'S TRACE V = TR(H*INV(H+E)) = 0.02211097 (SEE PILLAI'S TABLE #2)

F APPROXIMATION = (2N+S+1)/(2M+S+1) * V/(S-V) WITH S(2M+S+1) AND 3(2N+S+1) DF

F(3,99) = 0.75 PROB > F = 0.5303

WILKS' CRITERION L = DET(E)/DET(H+E) = 0.97788903 (SEE RAO 1973 P 555)

EXACT F = (1-L)/L*(NE+Q-P)/P

WITH P AND NE+Q-P DF

F(3,99) = 0.75 PROB > F = 0.5303

ROY'S MAXIMUM ROOT CRITERION = 0.02261092 (SEE AMS VOL 31 P 625)

FIRST CANONICAL VARIABLE YIELDS AN F UPPER BOUND

F(1,101) = 2.28 (UPPER BOUND)

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

ROOTS AND VECTORS OF: E INVERSE * H, WHERE H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: GESLAG*KWAL

E = ERF

CHARACTERISTIC ROOT	PERCENT	CHARACTERISTIC VECTOR V'EV=1		
		ENER1	ENER2	ENER3
0.00301466	100.00	0.11044656	-0.17402816	-0.02614246
0.00000000	0.00	0.03209608	0.03657659	0.15264351
0.00000000	0.00	0.06880665	0.21693185	0.00000000

STATISTICAL ANALYSIS SYSTEM

GENERAL LINEAR MODELS PROCEDURE

MANOVA TEST CRITERIA FOR THE HYPOTHESIS OF NO OVERALL GESLAG*KWAL EFFECT

H = TYPE IV SS&CP MATRIX FOR: GESLAG*KWAL
 E = ERROR SS&CP MATRIX
 P = DEP. VARIABLES = 3
 Q = HYPOTHESIS DF = 1
 NE = DF OF E = 101
 S = MIN(P,Q) = 1
 M = .5*(ABS(P-Q)-1) = 0.5
 N = .S*(NE-P-1) = 48.5

HOTELLING-LAWLEY TRACE = TR(E**-1*H) = 0.00301466 (SEE PILLAI'S TABLE #3)

F APPROXIMATION = 2(S*N+1)*TR(E**-1*H)/(S*S*(2M+S+1)) WITH S(2M+S+1) AND 2(S*N+1) DF

F(3,99) = 0.10 PROB > F = 0.9552

PILLAI'S TRACE $V = \text{TR}(H * \text{INV}(H+E)) = 0.00300560$ (SEE PILLAI'S TABLE #2)
F APPROXIMATION = $(2N+S+1)/(2M+S+1) * V/(S-V)$ WITH $S(2M+S+1)$ AND $S(2N+S+1)$ DF
F(3,99) = 0.10 PROB > F = 0.9552

WILKS' CRITERION $L = \text{DET}(E)/\text{DET}(H+E) = 0.99699440$ (SEE RAO 1973 P 555)
EXACT F = $(1-L)/L * (NE+Q-P)/P$ WITH P AND NE+Q-P DF
F(3,99) = 0.10 PROB > F = 0.9552

ROY'S MAXIMUM ROOT CRITERION = 0.00301466 (SEE AMS VOL 31 P 625)
FIRST CANONICAL VARIABLE YIELDS AN F UPPER BOUND
F(1,101) = 0.30 (UPPER BOUND)

RGN-PUBLIKASIELYS

'n Volledige lys van RGN-publikasies of 'n lys van publikasies van 'n besondere instituut van die RGN kan van die President van die Raad verkry word.

841 on 1487

